

افغانستان کی بیلتون پالنہ

غلام جیلانی خواک

افغانستان کې بیلتون پالنه

سره لدې چې له کلونو کلونو راپديخوا د افغانستان په گډون د منځنۍ آسيا، سهيللي آسيا او منځنۍ ختيغ د نوي جغرافيابي جورښت په اړه خبرې کېږي او د بیلا بیلو امریکایي فکري مرکزونو لخوا د دې سیمې د ویش په اړه وړاندوینې شوي، خودا لومړي ټل دی چې په دومره څرګنده او لوڅه توګه هم د بهرنیو دیپلوماتانو لخوا او هم دیو شمیر کورنيو کړيو لخوا خداي مکړه دا فغانستان د تجزې وړاندیز کېږي

البته پرافغانستان د روسانو د یړغل پرمهاں هم یو وار یو پاکستانی لیکوال (پروفیسور وارت میر) د جنګ په وړخپانه کې د یوې لیکنې په ترڅ کې وړاندیز کړي ټچې افغانستان دې په دوه برخو وویشل شي، شمالی افغانستان دې روسانو او کمونستانو ته ورکړل شي او سهيللي افغانستان چې عمدتاً پښتنه په کې اوسيږي او د روسانو په وړاندې د جګړې اصلی مراکز هم همداله دی، مجاهدينو ته ورکړل شي او دلته دې یو اسلامي حکومت جوړ کړاي شي. د لیکوال په اند په دې توګه هم به روسان ډاډ من شي چې د مرکزي آسيا ملتونو ته به د مجاهدنيو اغیزې ونه رسیږي او هم پاکستان به د روسانو له احتمالي یړغل څخه خوندي پاتي شي ټکه چې اسلامي افغانستان به یې په منځ کې دیو حايل په توګه موجود وي. دا هغه مهال ټچې روسان په افغانستان کې له خپل بریالیتوب څخه مايو سه شوي وو، د وارت میر وړاندیز په هغه وخت کې ونشول کولای دچا پام ئانله واروی، یواځې د حزب اسلامي مشر ګلبدين حکمت یار په دې اړه غبرګون وښود او دا وړاندیزې د KGB وړاندیز و باله په زړه پوري ده چې په همدي مهال په کابل کې هم د کارمل لخوا د افغانستان د ویش لپاره هڅې روانې وي، کاندید اکادمیسین اعظم سیستاني په خپل

كتاب (آيا افغانستان يک نام جعلي است) کې په دې اړه دا سې لیکي:

((پرافغانستان د شوروی اتحاد له یړغل څخه وروسته کله چې د شوروی اتحاد پر ضد د مقاومت غورئنګ پیاوړی شو، دخلق د دیموکراتیک ګوند د هغه کړيو له خوا چې په کابل کې یې خپل شتون په خطر کې لیده په دوه برخو (شمالي افغانستان او جنوبي افغانستان) د افغانستان د ویش ګونګوسي او ريدل کیدې او په همدي خاطرد صدارت د پرسونل یوه برخه مزار شريف ته یورل شو ه او د نجيب الله مسیر په نوم د صدارت یو معاون د همدي کار د تنظيم لپاره مزار شريف ته ولیبل شو خو په شوروی اتحاد کې د مشري بدلون چې په افغانستان کې د مشري بدلون هم ورسه وو او د کارمل ئاي ډاکټر نجيب ونیو، لامل شوه چې دا کار پلی نشي)).

د افغانستان دویش هڅې همدلته پای ته نه رسیبوي، په ۱۳۷۱ کال کې د شمالی تلوالي جورېیدنه چې د جمعیت او شوراي نظار په مشری د پرچم گوند د کارمل فرکیسون، د مزاری په مشری د حزب وحدت او د جنرال دوستم په مشری دمليشو ترمنځ يو ائتلاف و او د همدي ائتلاف لخوا په افغانستان کې ملګرو ملتود سولې د پروگرام پرخلاف کودتا د ډيرشمیر شنوونکو په انډ پخپله د افغانستان دویش لپاره يوه هڅه ګنل کېږي، ئکه چې د دې ايتلاف موخه په واک کې د پښتنو مخه نیول وو نو که په يو هیواد کې د هغه ملت اکثریت په واک کې ونده ونلري او خپل ځان په حکومت کې ونه ګوري پخپله د هغه هیواد دویش لپاره زمينه برابرېږي هغه خه چې دوستم، ربانۍ، پرچیمان او حزب وحدت سره یوځای کړي وو، هغه یواځې او یواځې ژبني او قومي مسایل ټکنیکي د هغه هیواد کې د هغه ملت اکثریت په واک کې ونده ونلري او خپل ځان په یوه لیکه کې سره ودروي بیا هم اعظم سیستانی په خپل کتاب (آیا افغانستان یک نام جعلی است کې) :

((د ۱۹۹۴ په سپتامبر میاشت کې په مسکو کې د ازویستا ورڅانې د روسيې د بهرنیواستخبراتو د ادارې له خولي د ربانۍ لخوا د افغانستان د تجزې او تاجکستان سره د افغانستان د شمالی برخې د یوځای کیدو په اړه يو مطلب خپور شوې وو چې په روسي رسنيو کې یې ډيره غوغا پورته کړه او د بې بې په جام جهان نما کې همدا مطلب خپور شو، بالاخره ربانۍ دې ته اړشو چې له دې خبرې انکار وکړي خود بروس ریچارد سن خیرنې په ډاګه کوي چې دا مطلب سم وو. ریچارد سن د جنرال لیاخوفسکي له خولي چې د افغانستان په اړه یې د افغان غمیزې او زړورتیا په نوم کتاب لیکلې د دې کتاب له ۲۳۰ مې پانې خخه تر ۲۷۴ مې پانې پورې د شوروی مشرانو او د احمد شاه مسعود لیکونه او ترونونه درج دي، لیکي چې احمد شاه مسعود د افغانستان د تجزې پلان درلود ترڅو پخپله مشری د لوی تاجکستان هیواد جوړ کړي)، البته بیا رzac مامون په خپل کتاب ((رد پای فرعون)) کې د روسيې پرخای ایران یادوی او لیکي چې ربانۍ او جنرال دوستم ایران سره په دې سلا شوي وو چې د ایران په قول د افغانستان د ستونزې د عادلانه حل !!! په خاطر افغانستان په قومي بنسته وویشل شي.

خو بیا د پاکستان مخکنې ورڅانې لیکونکې احمد رشید په خپله وروستي مقاله کې د افغانستان د بیلا بیلو قومندانانو له خولي لیکي چې ګاونډیو هیوادونو ورته د افغانستان د تجزې ویلې وو خودوی ورسره نه و منلي.

احمد رشید وايي:

((شل کاله وړاندې ده ته جنرال رشید دوستم ويلى وو چې د افغانستان د تجزیه کولو روسي غوبښنه بې رد کړي وه . د احمد رشید په وینا جنرال دوستم ته روسانو هغه وخت دا وړاندیز وکړ چې شوروی لښکري له افغانستانه وتلي .

روسانو غوبښل چې خپلې جنوبې پولې د افغانستان په تجزیه کولو وساتي خو جنرال دوستم ورسه نه وه منلي .

د احمد رشید په ليکنه جنرال دوستم ويلى چې که هرڅوک د افغانستان د وېشلو هڅه وکړي دي به بې ووژني .

پاکستانی ورڅانه ليکونکي دا هم وايبي چې د هزاره ګانو ګوندونو ته ايران ويلى وو چې له ايران سره د هزاره جات لاره پيدا کړي او جلا شي خو هغوي هم دا وړاندیز رد کړي و .

احمد رشید د قومندان احمد شاه مسعود په باب هم وايبي چې تاجکستان ورته د لوی تاجکستان د جورپولو وړاندیز کړي و خو مسعود ورسه نه و منلي .

دغه ژورناليسټ د طالبانو په برخه کې هم وايبي چې د پاکستان آی ايسته د پښتنې سيمو د جلا کولو غوبښنه کړي وه خو طالبانو هم دا وړاندیز نه و مانه) .

خوکه موږ د احمد شاه مسعود په اړه د تاجکستانيانو خرگندونې و ګورو ، د ریچاردسن د ادعا تائید کوي ، د تاجکستان خلک احمد شاه مسعود ته د یو داسې رهبر په توګه چې د تاجکانو د داعې په لپاره بې عملی ګامونه پورته کړي زښت زیات درناوې لري .
د تاجېک پاليتېيکس وېب پانه د احمد شاه مسعود په اړه ليکي :

((با آنکه تاجيك ها در دفتر بلند تاریخ خود اسطوره های زیادی راثبت کرده اند اما ګویي مجاهد شهید افغانستان (احمد شاه مسعود) برای آنان قدر و قیمت دیگری دارد . تاجيك ها از هر طایفه و هر گروهی از انتساب چنین شخصیتی د رهويت تاریخی خود احساس غرور می کنند . مسعود با آنکه در افغانستان تولد یافته و در مبارزه برای آزادی میهن و خاک اين کشور جان باخته اما در تاجکستان محبوبیتی افزون تری حتى از افغانستان دارد . تاجيك ها برای اين عشق و ارادت خود دليل بسيار روشنی دارند آنها می ګويند هیچ رهبر سیاسی به اندازه مسعود برای اعتلای تاجيك ها تلاش نکرد ، او سمبل اقتدار يك تاجيك در میان خیل دشمنان طایفه ای و قبیله ای اين مردم بود . امروز ذهن جوانان و دانشجویان دوشنبه پر از خاطره های غرور انگیزی است که مسعود در دوره جانفشانی برای قدرت گرفتن تاجيك ها به یادگار نهاده است آن هم در سرزمینی که قوم پرشمار تاجيك سال ها زیر سلطه اقوام پشتون به سرکرده است .))

دشوروي اتحاد هخو ونشول کولاي چې افغانستان تجزيه کړي، خود افغانستان د راتلونکې پرلار
بي ډير اغزي وکړل چې دادی تراوسه بي زموږ پښې ويني ويني کړيدی

په زړه پوري ده چې افغانستان کې د روسانو له ماتې خخه وروسته کله چې امریکائیان افغانستان
ته راغلل او دادی له نهه کالو جګرو خخه وروسته بریښې چې امریکا هم د روسانو په شان د
افغانستان په پلندي کې نښتې ده او د خلاصون لاره نه بسکاري، دادی یو ئڅل بیا یو بل بهرنۍ،

امریکایي دیپلومات رابرت بلیکویل لخوا د افغانستان د ويش په اړه ورته وړاندیز کېږي.
رابرت بلیکویل په هند کې د امریکا پخوانی سفير وړاندیز کړي چې امریکا بايد له ماتې خخه د
خپل ځان دژغورلو په خاطر افغانستان په دوه برخو وویشي، جنوب دي طالبانو ته وسپارل شي او
شمال چې ۲۰ په سلو کې په کې نور قومونه یانې غیر پښتنه او سیږي او په اسانه تري دفاع کیدلي
شي هلتنه دي امریکا يې پوهنډه میشت شي.

د رابرت بلیکویل وړاندیز د یو بل امریکا يې دیپلومات پیتر ګالبرايت چې د افغانستان په
انتخاباتو کې د خپل رسمي ماموریت پرخلاف د کرنو له امله په افغانستان کې د ملګرو ملتو د
استازی لخوا له خپلې دندې گوبه کړاي شو هم تائید شو، او ګالبرايت هم د افغانستان د ويش
غوبښنه وکړه. دیادونې وړ د چې پیتر ګالبرايت ورته ماموریت په یو ګوسلاويه کې په بریاليتوب
سرته رسولی او بیا افغانستان ته راغي. ډيرې کړي دا ګمان کوي چې پیتر ګالبرايت هڅه درلوده
چې د یو ګوسلاويې تجربه په افغانستان کې تکرار کړي. په تیرو انتخاباتو کې په ډيره برینډه توګه
دامريکا دسفارت، هالبروک او ګالبرايت لخوا هڅه وشه چې په انتخاباتو کې د حامدکرزي د
بریاليتوب مخه ونیسي د دې هخو یوه موخه دا ګهل کیده چې امریکا غواړي په افغانستان کې د
درغليو له لاري یو پښتون مخالف کاندید ته د بریاليتوب زمينه برابره کړي او په دې توګه
افغانستان یوې کورنۍ جګړې خوا ته بوئي، که دا تیوري سمه وي نو ویلاي شو چې امریکا لا
دمخه دا فغانستان او سیمې د ويش په پروژې کارپیل کړي د.

د پام وړ خبره داده، سره لدې چې په افغانستان کې قومي اوژبنیز کې کچ له ډير پخوا خخه شتون
درلود خوتراوسه هیڅ کوم سیاسي جريان یا ډلې یا کوم شخص په رسمي توګه او دخلکو په مخ کې
د افغانستان د ويش غوبښنه نه ده کړي په دې اړه خه هڅې چې کیدې ترپردې شاته او یا ترنوره
عنوانولاندې وي، خو اوس د افغانستان په تاریخ کې په لوړې ئڅل په ډاګه د افغانستان دویش
خبره کېږي. پخوا به هم بنايی داسې کسان موجود وو چې افغانستان دویش فکر به یې درلود، خو
څرنګه چې دا فکر د افغانستان د خلکو فکرندی او په خلکو کې دې فکر منښت نه درلود نو چا دا
جرئت نشو کولاي چې د افغانستان د ويش خبره وکړي. نو اوس ولې؟ بنايی یو لامل یې بهرنۍ

لمسونې او بهرنى ملاتر وي، بنایی هغه کړي چې کلونه د مخه د سیمې د جغرافیاېي بدلون وړاندوینې يې کولې، هغه کړي چې په افغانستان کې ژبني او قومي شخرو ته لمن وهی او هغه کړي چې اوس لکه ګالبرایت او رابرټ بلیکویل د افغانستان د تجزیې وړاندیز کوي، په افغانستان کې هغه عناصر چې لا د مخه يې د بیلتون پالنې تمایلات درلودل هڅولي وي چې خپلې غوبښنې په ډاګه مطرح کړي. د مثال په توګه احمد بهزاد چې د افغانستان د پارلمان غږي دي او د حزب وحدت په ملاتر پارلمان ته رسیدلې، خه موده مخکي په یوې تلویزیونې مرکې کې چې په افغانستان کې د قومونو ترمنځ دشخرو په اړه په کې بحث کيده، وویل همداسي یوه ستونزه د مرکزي اروپا په قومونو کې پیدا شوه خو هغوي ورته یو عاقلانه حل لاره پیدا کړه.

د بهزاد په خوله دا عاقلانه لار داوه چې یو گوسلاویه لوړۍ په کورنیو جګرو اخته شوه، په دې جګرو کې ملکي خلک ووژل شول او په زرهاو پیغلو جنسی تیری وشو او بیا یو گوسلاویه وویشل شوه. بهزاد د یو گوسلاویې ویش ته د عاقلانه لار په وویل عملاً د افغانستان د ویش وړاندیز کوي ا و دا په تاریخ کې لوړۍ حل دی چې په دو مره خرګنده توګه د افغانستان دویش غوبښنې کېږي
بنکاره خبره ده بهرنې کړي او استعماري قوتونه که د خپل هري موخي په خاطر د سیمې تجزیه غواړي دا کار نشي کولای د کورنیو کړيو له مرستې پرته وکړي او لامحاله به د دې کار لپاره کورنې کړي، استخداموي. لکه خرنګه چې د مخه وویل شول بهزاد د محقق په مشری د حزب وحدت په مرسته پارلمان ته رسیدلې^{*}، او حزب وحدت هم په خپل نوبت لوړنې ګوند دی چې په افغانستان کې یې د یو فدرالي نظام غوبښنې کړي، فدرالي نظام چې په حقیقت کې د افغانستان د ویش لوړنې ګام دی

په دې لنډه لیکنه کې زه غواړم د دې په خوا کې چې په سیمه کې د امریکا لخوا د نوي جغرافیاېي جورښت په اړه یو خه ووايم، په سیمه کې په دوو سترو ناسیونالستي جریانونو هم رنما واچوم چې په بالقوه توګه د سیمې او سنې جغرافیاېي جورښت ته یو ګوابن ګنل کېږي، زما مطلب له پان ایرانیزم او پان ترکیزم خخه دی، دا دواړه جریانونه، نه یواخې دا چې په توله سیمه کې بلکې په افغانستان کې هم رینې لري.

نن صباد افغانستان د وحدت او یو والي ساتل د افغان ملت لپاره په یوې ستري ننګونې اوښتې،
موږ تول افغانان هغه که پښتنه دي،

تاجکان دي، هزاره دي او یا هم نور قومونه په دې باور لرو چې افغانستان یو نه تجزیه کیدونکي هیواد دي، د افغانستان تجزیه د سیمود هیوادو په ګټه هم نه ده خو بیا هم په دې اړه چې کوم ګوابونه شته هغه باید کم ونه بلل شي، پان ایرانیزم او پان ترکیزم په ډیر شدت په سیمه کې کار

کوي او که دا موجونه د غربي استعمار سره لاسونه يو کري نوبایا به د سيمې د هيوادونو اوسيني جغرافيايي جورېښت ته په يو رښتنې گوابن واوري استعمار لا تقریباً يوه پېړۍ دمځه وکولاي شول افغانستان دوه نيمائي کري او اوسيني پښتونخوا او بلوچستان له افغانستان خخه بيل کري، دا ئل هم باید دي گوابن ته په کمه سترګه ونه کتل شي که لمومړ شاته وکوروښکاري استعمار تل وروسته لدې چې له يوې سيمې وتلوته اړشوي، په سمه نه دې وته، بلکې هڅه يې کري هلتله د بې اتفاقی تخمونه وکري او هلتله میشت قومونه او ولسونه سره وښبلوی ترڅو د خپلوا راتلونکو لو بو لپاره د ګر هوار کري

انګريزانو نيمائي نه زيات پښتنه له افغانستان خخه بيل کړل او بیاې پاکستان جوړ کړ، په دې توګه يې په سيمې کې د يو دايمې کړکېچ بنسته کيښود.

روسانو د خپلې ماتې په ليدو سره () ملیت هاي برادر و باهم برابر) تر غولونکي شعار لاندي هڅه وکړه په افغانستان کې لبې کي د افغانستان د اکثریت په وړاندې و هڅوي.

*مسیح ارزگانی په خپل و بیلاګ (بند امیر) کې د بهزاد په اړه لیکي:

احمد بهزاد در حالی اين موقعيت (د پارلمان غريتوب) را از رهگذر ستیز با یک جنګسالار (اسماعيل خان) به دست آورد که او خود از ملازمان رکاب و از حواريون ویژه درگاه یک جنګسالار دیگر یعنی محمد محقق بود و اکنون هم هست (!!); کسی که اسماعيل خان در جنګسالاری به ګرد او هم نمی رسد "

د پامور ده چې استاد ربانی په ۱۳۷۰ کال کې د مجاهدينو ديو هیئت په مشری د افغان مجاهدينو په استازيتوب، په داسي حال کې چې کابل کې د نجيب حکومت ځای پرئاي وو او مجاهدين د نجيب حکومت سره د جګړې په حال کې وو، روسيې ته لار او روسيې مشرانو سره يې خبرې اترې وکړي، لدې وروسته وو چې د کارمل فرکسيون ربانی سره لاس يو کړ او پرژښيو کرکو ولار اتحاد چې وروسته يې دشمالي اتحاد نوم واخت، جوړ کړ ربانی دروسيې له سفر خخه وروسته تهران ته لار او ده سره يو ځای د تاجکستان د بهرنیو چارو وزیر هم تهران ته را ورسید او هلتله يې د فارسي ژبو د نړیوالې تولنې بنسته کيښود. په ايران کې د ربانی او د تاجکستان د بهرنیو چارو وزیر په ګډون د فارسي ژبو د نړیوالې تولنې جوړیدنه پخپله په راتلونکې کې د ربانی کړنلاره په ډاګه کوي

او س امریکا چې هم برینې د افغانستان د جګړي د بایللو په حال کې ده ، غواړي افغانستان کې قومونه او ولسونه سره واقوي او افغانستان خداي مکړه تجزيه کړي .
نو اړينه ده چې دا تول جريانونه په ټير و خارل شي او و خيرل شي دالیکنه په همدي موختي يوه وړه هڅه ده خواړتیا داده چې دې موضوع ته هم د افغانستان حکومت او هم د افغانستان خلک پوره پام وکړي او په ډيره هونښاري یې مخه و نیسي .

سیمه ییز قومی غورځنگونه او په افغانستان کې یې رینې

پان ایرانیزم

پان ایرانیزم د ټولو ایرانیانو د یو والي او بیا یو ئای کیدو یا په بل عبارت د سترا ایران (ایران کبیر) د جوړیدو غورځنگ دی

د پان ایرانیزم مفکوره په لومړي څل په کال ۱۹۲۰م کې د ایراني ټولنپوه ډاکټر محمد افشار یزدي لخوا د پان ترکیزم او پان عربیزم په وړاندې رامنځ ته شوه، په ایران کې یو ډير شمیر ترکان، آذريان، کردان، عربان، بلوچان او نور واره قومونه او سیپري فارسيان چې او س په ایران کې ګلتوري، سیاسي او ژئنیزه واکمني لري، په سیمه کې د پان ترکیزم او پان عربیزم شتون چې کولاي شي په ایران کې میشت عربان او ترکان له ایران خخه جلا او یاد مرکزي حکومت واکمني کمزروې کړي، خانله یو سخت ګوانس ګنۍ په هغه وخت کې چې غازی امان الله خان د اروپا په سفر بوخت و او د افغانستان او ترکې اړیکې ډیرې بنې وي، محمود افشار یزدي په خپله یوه لیکنه کې د خطر زرد ترعنان لاندې د پان ترکیزم په اړه داسي وليکل:

((ایران و افغانستان اګر از حیث سیاست، دو مملکت و دو ملت مستقل را تشکیل می دهند، از حیث نژاد و زبان و روحاً و اخلاقاً یک خانواده بزرگ هستند و ما افتخار داریم بداشتن همسایگانی که با ما برادر و مهربان می باشند... برادری و دوستی و مصالح مشترک ملتین و دولتين افغان و ایران طوری است که به ګمان نویسنده این سطور، خلل ناپذیر باید باشد، فقط چیزی که تا یک اندازه موجب نگرانی است نفوذ بی تناسب است که دولت عثمانی در افغانستان دارا شده است. همان طور که در فوق اشاره کردیم خطر زرد به همان اندازه که ایران را تهدید

می کند، تهدید کننده افغانستان نیز می باشد. چه اولاً در قسمتی از افغانستان نیز مانند ایران زبان ترکی معمول است و ثانیاً خطر تورانی خطر سیاسی نیست که فقط ایران را تهدید کند، بلکه یک خطر نژادی است که تمام ملل ایرانی نژاد را (بمعنای اعم) تهدید می نماید. شاید ترکها روزی برای اغفال افغانه به آنها بگویند که اگر قسمتی از افغانستان برای تکمیل وحدت ترک لازم است، آنها حاضرند از ممالک فارسی زبان ایران برای جبران نقصان به آنها بدهند. همچنان که شاید با ما هم همین حرفها را بزنند که شما ایالت آذربایجان را به عثمانی بدهید، عثمانی‌ها حاضرند که جبران آن را به ضرر افغانستان بنمایند! البته اگر چنین سیاست‌هایی از طرف ترک‌ها تعقیب شود و به فرض آن که از طرف انگلیسی‌ها نیز به ملاحظه سد بندی مقابل هجوم روس‌ها تقویت گردد، برای نفاق انداختن میان دو ملت دوست و هم‌ژاد و هم‌بان است که منافع ملی آنها حکم به وحدت نظر و اشتراک مساعی می نماید).

پورته لیکنه په خرگند ډول له پان ایرانیستانو ویره په ډاګه کوي، یو لامل بی بنایی همدا وي چې دواړه غورخنگونه په یوې جغرافیا بی محدوده کې پرانه دی او بل دا چې ډیر داسی قومونه شته چې هم پرې پان ایرانیستان او هم پرې د پان ترکیزم پلویان د خپلوي دعوی لري، لکه آذريان او هزاره گان، آذريان په ایران کې او هزاره گان په افغانستان کې په خته ترکان دی خو خپله ژبه بی له لاسه ورکړي او په فارسي ژبه غږېږي.

د پان ایرانیستانو په اند د ایران د لورو ورشو گانو په ګډون د منځني اسیا او شمالی افغانستان خخه نیولې ترپاکستانه او بیا د شرقی سوریي پورې دا ټوله سیمه د سترا ایران برخه ده. د ایران کبیر مفکوره د دې ټولو سیمو په جغرافیا بی یو والی او د فارسیانو په ژبنيزې برتری ولاړه ده، پان ایرانیستان، فارسیان، تاجکان، گورگینان، ترکان، آذريان، پښتانه، بلوج، ارمنیان، کردان او نورواړه قومونه چې په دې جغرافیا کې او سیبری ایرانیان بولی.

په ایران کې کله چې د قاجاريانو واکمنی له منځه لاره او رضا شاه په کال ۱۹۲۵ کې د ایران واکمن شو او په یوشمير سیکولریستې اصلاحاتو او د شیعه روحانیونو د واکونو په کمولو بی پیل وکړ، د ایران روشنفکرانو ته دا هیله پیدا شوه چې گواکی په ایران کې به دیمکراتیک اصلاحات هم پلي شي خو داسي ونشول، دې کار په ایران کې په تدریجی توګه د ایرانی نشنلستانو لخوا د پان ایرانیزم دغورخنگ جوړیدو سره مرسته وکړه او ورو ورو پان ایرانیزم په یو عمومي ذهنیت په ایران کې واونبت.

د همدي ذهينت پربنستي حسن پرنیان د تاريخ ایران قبل از اسلام په مقدمه کې د ایران په اړه د اسې لیکي:

((دا مملکت چې مور ورته ایران وايو د هغې پراخې حمکې يوه ستره برخه ده چې په جغرافيا کې د فلات ایران په نوم یادېږي، دا ستر هیواد له هفو پراخو میدانونو او درو خخه جوړ شوي دی چې له هرې خوا دنگو غرونو ايسار کړي، په شرق کې يې د سليمان غرونه دي، په شمال کې د البرز غرونه چې د یو زنځير په شان له شرق خخه د غرب په لوري پراته دي، دا غرونه په غرب کې د ارمنستان له غرونو بيليرې او د خزر د سيند له جنوب خخه تيريرې او د با با غرونو له لاري د هندوکش سره نښلي چې بیا هندوکش پخپله د همالیا لوړو خوکو پوري نښتی دي، په غرب کې د زاګروس يا کردستان غرونه پراته دي. د فلات ایران پراخوالی د وه مليونه او شپږ سوه زره کيلومتره دی. او سنې ایران یواحې د فلات ایران ۲۳ سلنې جوروی او نور پاتې برخه کې يې افغانستان او بلوچستان پراته دی چې په ديارلسمه پېړې کې د تاريخې پېښوله امله په تدریجې توګه له ایران خخه جلا شول)).
حسن پرنیان چې د ایران د خلورو خواوو په اړه خه ليکلې په حقیقت کې همدا د پان ایرانيزم د مفکوري لنهیز دی، د پان ایرانيزم اصلې بنست همدا جغرافيا ده چې له سورېي خخه نیولې بیا ترشمالې هنده پوري پرته ده، د پان ایرانيستانو په اند ټول قومونه چې دلتہ پراته دي ایرانيان دي، البته اصلې محوري فارسيان او د ټولو قومونو د نښلولو وسیله د فارسي ژبه ګنډ کېږي، یا په بل عبارت پان ایرانيزم په ټوله هغه سيمه چې د فلات ایران په نامه يې ایران یادوي او په ټولو هفو قومونو چې دلتہ پراته دي د پارسيانو سياسي او ګلتوري وакمنۍ او د پارسي ژبه براجسي ته وايې.

خودا هیواد چې اوس يې ایران بولي، تاريخ يې د فارس په نوم پېژني، هغه سيمه چې تاريخ يې دستري آريانا په نامه پېژني او هغه بناړونه چې تاريخ په آريا ويجه کې ثبت کړي دي ټول اوس په افغانستان کې پراته دي. د پارس نوم اصلاً او سنې ایران د جنوب شرقې سيمو پارس يا پرسوچې اوس د ایران د فارس ایالت نومېږي خخه اخستل شویدي. رضا شاه پهلوی چې خان يې آريا مهر او د ایران شهنشاه باله په کال ۱۹۳۵ ميلادي کې د پارس نوم په ایران واراوه، ځکه چې پارس او د پارس نوم نشول کولاي د پان ایرانيزم د مفکوري سره اړخ ولګوی او په ټولو هفو سيمو يې اطلاق نه کيده چې له فارسيانو پرته نور قومونه په کې اوسيږي. پارس هيڅکله هم د ستري آريانا برخه نه وه، نور رضا شاه په دې خاطر چې خان د ستري آريانا وارث ونبي د فارس نوم يې په ایران واراوه او په همدي مت اوس ایران ټولې هغه سيمې چې تاريخ يې د آريانا يا آريا ويجه په نوم پېژني خپلې ګنې.

په ۱۳۵۰ کې د ایران مصور مجلې يو مضمون خپور کړ په دې مضمون کې د ایران سرحدونه د غزنې پوري یاد شوي وو او دې نه وروسته د ایران بادشاه رضا شاه پهلوی د کوروش قبر ته ورغى او د

هغه په قبر يې سوګند ياد کړ چې ستا پخوانيو سرحدونو ته به ئان رسوم تردې دوه میاشتني وروسته رضا شاه د ایران شاهنشاهي ۲۵۰۰ کلن جشن جور کړ او د افغانستان له حکومت خخه يې په جشن کې د ګډون بلنه وکړه. محمد هاشم میوند وال په دې اړه د جشن ۲۵۰۰ ساله ایران ترعنوان لاندې د افغان په ملي جريدي کې چې مسئول مدیر يې بناګلی محمد حسن ولسمل ود یو مضمون په ترڅ کې داسي ليکي:

((شادمانی ايرانيان برای ما، در افغانستان نیز موجب شادمانی است ولی مشکل است که خود را درین جشن سهیم بسازیم اولاً این جشن به عنوان شاهنشاهی برپا میشود ثانیاً برادران ايراني ما در ذکر تاريخ شاهنشاهي خود نه تنها بر جغرافیای تاریخي ما دست می اندازند بلکه تاريخ سلاطین و پایتخت های ما را هم بنام خود قلمداد می کنند درین احوال در جشن آنها شرکت کردن تصدیق ان همه ادعاهایی است که حقیقت تاریخی ندارد و با حیثیت افغانی ما در تضاد است)).
پان ايرانيزم نه یواخې د رضا شاه او یا ده ګډونه مهال فکرؤ، بلکې اوس هم په شدت په ایران کې دا فکر وجود لري. د هيبيود ويبلأگ چې یو ايراني ويبلأگ دی د افغانستان په اړه داسي ليکي:
((افغانستان گوشه اي از ایران بزرگ است که 150 سال پيش با توطئه استعمار انگليس و با وجود مقاومت های بسيار شاهان قاجار از ایران جدا شده . ولی همچنان با توجه به پیوند های زبانی ، فرهنگي ، ديني ، اقتصادي خود چشم به ایران دارد . اين پیوند در طول تاريخ با توجه به توهم زعامت قوم پشتون و با دخالت کشور های بیگانه و دور بودن افغانه از مفاهيم روابط بين دولت ها با فراز و نشیب های زيادي همراه بوده که همواره ملت و دولت ایران با صبر بسيار شیطنت های اين خاک جدا شده از ایران را تحمل کرده اند .))
د ایران تاريخي ليکنې که وګوري هغه که پخوا ليکل شوي او که په ایران کې د اسلامي انقلاب خخه وروسته تولي په همدي روحيه دی او د پان ايرانيزم فکر په کې له ورایه ځلېږي.

پان ايرانيزم په افغانستان کې

په افغانستان کې تراوسه چارسماً او په خرگنده توګه ایران سره د یوئای کيدو یا د ستر ایران غرب نه دی پورته کړي، خو دیو شمير کړيو له ليکنو او خرگندونو داسي بنسکاري چې هدف يې بيلتون پالنه وي. له بدنه مرغه دا لوړۍ ځل دی چې هم د ځيني افغانی کړيو لخوا (لكه بهزاد) دا غرب پورته کېږي او هم د ځينو نړيوالو کړيو (لكه بلیکویل او ګالبرايت) لخوا د افغانستان د ویش وړاندېز

کېږي افغانستان کې د نویو سیاسی غورځنګونو د پیل سره سه د اسی اوازونه پورته شوي چې د افغانستان د ملي یو والي سره په تضاد کې دی او یا په غیر مستقیمه توګه د افغانستان د ویش یا د بیلتون غوبنټی مانا لري له بلې خوا په افغانستان کې په ناسمه توګه په دې اړه په ملي کچه له دې ویرې چې ګواکې ملي وحدت ته به زیان ورسوی بحث نه کول لامل شوی چې په افغانستان کې د بیلتون غوبنټنې یو سم انځور خوک وندری او په دې اړه ابهامات په خپل ځای پاتې شي او سوالونو ته حواب ونه ويل شي، تراوسه دې سوال ته سم حواب نه شته چې آیا په افغانستان کې د بیلابیلو قومونو ترمنځ ستونزه یواځې د واک د غیر عادلانه ویش ستونزه ده، ایا یواځې سیاسی او ګلتوري محرومیتونه او یا یواځې د دې یا هغې ژې برلاسی لامل شوی چې دلته د قومونو ترمنځ واتېن پیدا کړي او که نه خبره تر دې ډیره وړاندې تللي، او که خبره وړاندې تللي نو موخه پې خه ده آیا ځنې ډلې غواړي افغانستان تجزیه کړي او د یو بیل هیواد په توګه څرګند شي او یا که د ژبنيو او نژادي اړیکو پربنست د کوم بل هیواد سره یو ئای شي؟

په افغانستان کې بیلتون پالنې ته د پښتنو سره د ضدیت رنګ ورکړل شویدې، یا په بل عبارت څرنګه چې بیلتون پالې ډلې او کړي، په بنکاره او په ډاګه نشي کولای په افغانستان کې د بیلتون پالنې غږ پورته کړي نو د پښتنو لخوا په اصطلاح په نورو قومونو د زور زیاتې په نوم خپل فعالیتونه پرمخ بیاېي د دیمکراسۍ په لسيزه کې په افغانستان کې د روسيې د نفوذ د خپریدو سره سه کله چې د کمونستی غورځنګونو لوړنې کړي رامنځ ته شوې ورسره سمي د همدي کړيو په منځ کې د شوروی په مرسته په افغانستان کې د قومي اوژبنيو کرکو زړي هم وکړل شول. طاهر بدخشی لوړنې خوک و چې په ډاګه بی په افغانستان کې د قومونو ترمنځ د اختلافاتو غږ او چت کړ. د بدخشی او دستم ملي سیاسي جريان چې دی بی مشربل کیده په اړه بناګلی صباح الدین کشککې په خپل کتاب (دهه قانون اساسی) کې داسې ليکي:

((ستم ملي یو نژادي ګوند و چې ظاهراً د طاهر بدخشی له خوا یې مشري کیده، بدخشی لوړۍ د افغانستان د کمونست ګوند غړي و خو بیا ترې و وتو او د ستم ملي ګوند مشري بې په غاره واخسته. ستم ملي د پښتنو د واکمني پرخلاف و او تور یې لګاوه چې پښتنو په نورو نژادي ډلو او بیا په ځانګړي توګه په ترکمنانو او ازبکانو او د تاجکانو په ځینو ډلو د اختناق له لارې په هیواد خپلې واکمني ته ادامه ورکړي)).

دې ګوند ونشول کولای خپله کومه جريده نشر کړي او د یو منظم ګوند په توګه څرګند شي، ستم ملي (لكه د ټولو فاشیستی ګوندونو) د ستونزو د حل لپاره د تاو تریخوالي پلوی و، د خلق

دیمکراتیک گوندخنې غږي لکه سلطان علی کشتمند او دستگیر پنجشیری هم په ستمی توب مشهوروو.

همدارنګه حلیم تنویر په خپل کتاب (د افغانستان تاریخ او خپروني) کې د ستم ملي په اړه لیکي: ((ستم ملي په ملي کچه باور درلود چې پرلېکيو (اقليت) ستم شویدی او باید خپل حقوقه ترلاسه کړي چې غالباً يې د ويشاک (تجزیې) اهداف درلودل داسي انګيرل کېږي چې د مشروطیت د دورې د آزادو مطبوعاتو په دوره کې د دې گوند اهداف د (پیام وجدان) جريدي له لاري په (ترکمنۍ (ژبه خپریدل)).

طاهر بدخشی د ۱۳۸۵ کال دزمري په میاشت کې د حفیظ الله امين لخوا ونيول شو او په زندان کې د وربې په میاشت کې ووژل شو. خود طاهر بدخشی مړينه په افغانستان کې د بیلتون پالنې د مرینې په مانا نه وه، دا تمایلات په نورو گوندونو کې چې په بنکاره يې ایده یولوژيکې داعیې درلودې هم موجود وو، د خلق په دیموکراتیک گوند کې د پرچم فرکسیون او د شعله جاوید ډله د پښتنې ضد او بیلتون پالنې تمایلاتو په درلودو شهرت درلود او په اسلامي گوندونو کې د برهان الدین ربانې په مشری د جمیعت اسلامي گوند او د حزب وحدت گوند د پښتنې ضد فعالیتونو مراکز وو. د برهان الدین ربانې په مشری د جمیعت اسلامي گوند چې په بنکاره يې په افغانستان کې د اسلامي نظام د داعیې لاي وهلي وروسته لدې چې د شمال ټلواله يې جوړه کړه او د خپلو قومي اوژبنيو موخو په خاطرېي افغانستان د کورنيو جګرو او ره ته ټیل واهه عملاً دیو ژبنيز او قومي گوند په کتار کې ودرید. بساغلی جعفر عطايي د آريا نت په ویب پانه کې د جمیعت اسلامي په اړه لیکي:

((جمیعت اسلامي یک دوره درخسان دارد که مربوط به قبل از جنگ های قومي دهه نود میشود. در دوران جهاد جمیعت اسلامي نه تنها محور تمام عناصر تاجیک بود که بسیاری عناصر دیگر را از درون دیگر اقوام کشور باخود داشت. در این مقطع تاجیک ها شاید یګانه قومی بودند که تقریباً از بدخسان تاهرات در قالب یک تنظیم متحد شده بودند. ثمره این اتحاد ظهور یک جریان توانمند سیاسی-نظمی بود که در عرصه‌ی بین المللی و ملي تاجیک ها را به عنوان قدرتی انکار ناپذیر مطرح میکرد.

به دنبال ظهور خوب تاجیک ها در قالب جمیعت اسلامي، در تحولات سقوط دولت نجیب، جمیعت اسلامي در دورن مليت های غیر افغان به عنوان تنظیم محوری مطرح شد. ازیېگ ها و هزاره ها با قبول رهبری جمیعت، زمینه ساز سقوط دولت نجیب شدند و در این مرحله اميد داشتند که با همکاری و همدى با این جریان تاجیک از انحصار دورباره پشتون ها جلوگیری به

عمل آورند. در نتیجه، در پیمان تاریخی جبل السراج سه جریان عمدۀ شورای نظار، جنبش ملی اسلامی و حزب وحدت توافق کردند تا در کنار همیگر وارد کابل شوند و در کنار هم زمینه را برای تشکیل دولت فراهم کنند)).

جمعیت اسلامی د جنبش، حزب وحدت او پرچم گوند د کارمل د فرکسیون په مرسته د ملګرو ملتود سولې د پروگرام پرواندې د کودتا له لارې عملاً د خپلو موخو په لار سترگامونه پورته کړل او افغانستان بې دویش په درشل و دراوه د برهان الدین رباني د واکمنی پرمهاں که افغانستان رسماً ويشنل شوی نهؤ خو عملاً دوستم، حزب وحدت رباني او نورو ډلو ترمنځ ويشنل شوی نهؤ، د طالبانوراتگ د افغانستان د تجزیه غوبنتونکو تغیر ټول کړ، طالبانو تقریباً د ټول افغانستان په نیولو یو ټل بیا د افغانستان اداري وحدت تامین کړاو د قدرت بیلا بیل مراکزی له منځه یو ورل. د طالبانو له پرڅیدو وروسته شمالي ټلوا له د متحدې جبهې په نوي نوم او د امریکایی عسکرو په مرسته یو ټل بیا په افغانستان واکمن شول او د بن د تړون له مخې بې د حکومت ټولې مهمې څوکې خپلې کړې په نوي بهير کې په تیره بیا د افغانستان د اساسی قانون د لوبيي جرګې د غونډو پرمهاں بیلتون پالو ډلو چې په سیاسي ډګر کې بې مهم موقعیتونه اشغال کړې وو په فکري او رسنیز ډګر کې بې هم د پخوا په پرتله په ډیره خرگنده توګه دریغ و نیو او د افغانستان د هویت، د افغانستان د وحدت او یووالي پر ضد بې یو زورور فکري او تبلیغاتي کمپاين پیل کړ. د بیلتون پالو ډلو لو مرپی گزار د افغانستان او افغان پرهویت نه، د افغانستان په رسنیو کې داسې لیکنې پیل شوې چې د یو ھیواد په توګه د افغانستان او د یو ملت په توګه د افغان د شتون خخه بې انکار کاوه. د ۱۳۸۲ کال د قوس په ۲۸ مه نیټه کې د پنجرې په جریده کې د (قانون اساسی و هویت کشور) ترسليک لاندی د بناغلي بهرام چې بنایي مستعار نوم وي یوه لیکنه خپره شوه، په لیکنه کې لیکوال وړاندیز کوي چې په اساسی قانون کې دې د افغانستان نوم په آريانا يا خراسان واوري ھکه چې دده په قول "این لباس برتن و قامت تاریخي و فرهنگی آنان خیلی تنگ و نازیباست" د خپلې لیکنې په یوه برخه کې لیکوال د افغانستان په هکله داسې لیکي:

((این سرزمین که در اثريک حادثه یا تصادف تاریخی از بنیه امپراتوری ایران در سده هفدهم تجزیه شده بود، تاکنون دارای نام و هویتی که معرف همه شهروندانش و همه ملیت ها و اقوام ساکن در آن باشد، نبوده است. حدود جغرافیایی این کشور در سده نزدهم در زد و بندهای استعماری شکل گرفته و با هدف ایجاد یک خط حاصل میان دو ابرقدرت زمان تعین شده اند. نام این کشور یا این منطقه حاصل (بفرستیت انگلیسی) تا اوایل سده بیستم هم نا مشخص بود.

مَگر بعد ها به دلیل حاکمیت یکی از اقوام افغان(پشتون) این کشور را افغانستان نام گذاری کردند و به همه چیز و همه کس هویت افغانی تحمیل کردند.)

پام و کړئ د بنا غلي اصلأً د افغانستان له وجود خخه انکاري دی، د افغانستان وجود یو تاريخي حقیقت نه ګنې بلکې د هغه په قول د افغانستان وجود یوه «حادثه یا تصادف تاريخي» و چې د خپل اصل یاني ایران خخه جلا شوي، یا دده په خبره تجزيه شوي. یاني تردي د مخه دلته د افغان ملت هیڅ وجود نه درلود خو د یوې تاريخي پیښي او یا هم تصادف له مخي دا سيمه له ایران خخه جلا شوه او اوس د افغانستان په نوم یادیږي او هغه هم د هغه وخت د دوه استعماري قوتونو ترمنځ د یو حايل د رامنځ ته کيدو لپاره، که دا ضرورت نه واي نو اوس به د افغانستان په نوم کوم هیواد هم نه واي.

یواحې پورته ليکنه نه وه بلکې په ۱۳۸۲ کال کې کله چې د افغانستان د اساسی قانون په مسوده کار روان و، دا رنګ ډيرې ليکنې د افغانستان په ځینو رسنيوکې ليدل کیدې چې په ډاګه ترې د افغانی هویت خخه انکار څرګندیده، کله خو به دا شک پیدا شو چې دا ليکنې افغانان کوي او که ایرانیان یا هغه کسان چې پیدا شوي خو په کابل کې دی خو په بیلا بیلو مزو له تهران سره تړلي دي دا ليکنې اوس هم دواهم لري په دې تولو ليکنو کې یو تکي مشترک دی او هغه د افغان او افغانستان د هویت خخه انکار دی. د یوې بلې بیلګې په توګه د ابو مسلم خراساني په نوم یو خوک په کوفي ویب پانه کې د (جنګ شانه به شانه غربی ها و امپریالیزم داخلی برعليه تاجیک ها در افغانستان) ترعنوان لاندې په خپلې یوه ليکنه کې ليکي:

((موقعیت جغرافیایی فعالی که ما در آن زنده ګی میکنیم قسمت از خراسان بزرگ بوده که از آسیا میانه آغاز و تاقسمت های هندوستان را در بر میگرفت و بعد از پارچه شدن خراسان بود که در سال ۱۸۸۹ نام افغانستان از طرف روس و انگلیس در دوران جنګ سرد با موافقت کشور ایران در زمان زمام داری امیر عبدالرحمن خان بالای این خطه گذاشته شد)).

په افغانستان کې بیلتون پالې ډلې بې له دې چې په رسمي توګه په افغانستان کې د بیلتون پالې غږ پورته کړي خو دوه بیل جریانونه ليدل کېږي یو هغه ډلې دی چې د افغانستان د تجزېي غږ نه کوي خو د افغانستان او افغان هویت نه منی، بله ډله یو شمیر هغه کړۍ دی چې اوس په دې وروستیو وختو کې په ډاګه د افغانستان د ویش خبرې کوي البته په دواړو ډلو کې مشترک تکي دادی چې دواړه ډلې د افغانستان له هویت خخه انکار کوي. دا ډلې په ليکنو کې که د افغانستان نوم یادوي نو جو خت ورسه د ایران تاريخي او یا هم د خراسان نوم هم اخلي. دواړه ډلې غواړي د ډیورنډه کربنه د افغانستان او پاکستان د رسمي سرحد په توګه و پیژندل شي او دواړه ډلې په دې

هڅه کې دی چې د افغانستان دری ژبه له هغو اصطلاحاتو چې په پښتو ژبه دی پاکه کړي او په دری ژبه کې د ایرانی فارسي لهجه دود کړي او بالاخره د کابل او تهران ترمنځ یو فرهنگي یو والي رامنځ ته کړي. دا ډلي په سیاسي د ګر کې هڅه کوي په افغانستان کې فدرالي نظام راولي، دوي خرنګه چې ممکنه نه ګني په لوړۍ ګام کې فدرالي نظام پلی کړي هڅه کوي لوړۍ پارلماني نظام او بیا ترهغې وروسته فدرالي نظام ته لار برابره کړي. د پارلماني نظام او بیا د فدرالي نظام غونښنه په حقیقت کې د پان ایرانیزم او یا هم د افغانستان د تجزبې په لور یو مهم ګام ګنل کېږي. په ریاستي نظام کې تقریباً ناشونی ده چې یوه توکمیزه ډله چې د افغانستان د وګرو یواخې دولس په سلو کې برخه جوړوي هغه دې وکولای شي واک پخپل لاس کې واخلي خو په پارلمان کې د خوکيو او دوکیلانو د پېریدلو له لاري کولای شي چې واک ته ورسیږي. که یوه بیلتون پاله ډله د بهرنیو هیوادو په پیسو وکولای شي په افغانستان کې واک ترلاسه کړي، نو بیا به ډیره ګرانه وي چې د افغانستان دویش مخه ونیول شي. البتہ په دې دواړو ډلو کې چې لا تراوسه یې د بیلو ډلو بنه نه ده نیولې او یو ځای سره کار کوي یو شمیر هغه کسان دی چې په اوستي افغانستان کې د پښتون هویت خڅه د انکار او له منځه وړلو له لاري په همدي جغرافيا او یا هم لمړه په توپير د خراسان جوړول غواړي او بله ډلګۍ هغه ده چې د پان ایرانیزم پلویان دی او ایران سره د تاجکستان او افغانستان په ګډولو د ستر ایران غونښونکي دي

د اټولې هڅې هم کیدای شي افغانستان د تجزبې سره مخ کړي او هم کولای شي په افغانستان کې د افغاني ناسيوناليزم اساسی بنسټ یاني د افغان او افغانستان د هویت په له منځه وړلو د پان ایرانیزم یا ستر ایران جوړیدو ته لار هواره کړي. ستر ایران که د یو موتي او مرکز ایران په بنه وي او که د خو فارسي ژبو هیوادو د یو کانفدراسیون یا یو سیمه بیز اتحاد په بنه وي. د فارسي ژبو هیوادو د اتحاد بې لپاره هڅې له هماګه وخت پیل شوې چې استاد ربانی د نجیب دواکمنی پرمھال روسيې ته سفر وکړ، ایدې یولوژیکه جګړه یې پرینسوده او د تاجکستان او ایران سره یې یوځای د انجمن کشورهای فارسي زبان بنسټ کینسود.

د ایران کبیر(پان ایرانیزم) مفکوره لکه خرنګه چې د دې لیکنې په پیل کې وویل شوه، د ایران د سلطنتي رژیم پرمھال په ایرانی کړیو کې یادیدله. کله چې سلطنتي رژیم وپرخید او د اخوندانو رژیم یې ځای ونیو د ایران کبیر مفکوري د (صدور انقلاب اسلامي) په نامه مذهبی بنه ونیوله او د ایران د بهرنۍ پالیسې یو مهم توکۍ وګرخید.

پر افغانستان د پخوانی شوروی اتحاد یړغل او د هغه په نتيجه کې پاکستان او ایران ته د ګن شمیر افغانانو مهاجرت، ایران او پاکستان ته دا زمينه برابره کړه چې د افغانستان په هکله د خپلو

پلانونو د پلي کولو په لور عملی گامونه پورته کري. په تيرو دريو لسيزو کي دواړو هيوادو وکولاي شول په افغانستان کي د پام وړ نفوذ پيداکري او ډير شمير افغانان په ئانګري توګه او یاهم په ټولنیزه توګه په خپلو استخباراتي کريو کي رابسکيل کري

د ډاکټر نجیب له پرڅيدو وروسته د کورنۍ جګړي پرمهاں په افغانستان کي د پاکستان او ایران لاسوهنې او نفوذ ترپخوا هروخت زيات خرګند او لوح لغروو. آن تردي چې کله د طالبانو پرمهاں یو شمير ایراني دیپلوماتان د افغانستان په شمال کي ووژل شول، ایران د افغانستان پرڅای د پاکستان په وړاندې احتجاج وکړ.

د پخوانې شوروی اتحاد د له منځه تلو وروسته که له یوې خوا د عراق د جګړي او یو شمير نورو عواملو له امله د ایراني حکومت د انقلاب د لیږدونې مفکوره عملاً ناكامه شوه، له بلې خوا د منځنې آسيا د هیوادو او په تيره بیا د تاجکستان له خپلواکیدو وروسته ایران ته یو څل بیا د الار جوړه شوه چې د پان ایرانیزم د مفکوري د پلي کولو په خاطر عملی گامونه پورته کري او د مذهبی اړیکو پرڅای قومی او ژبنيو اړیکو ته پام واروی د خپلی همدې پالیسی له امله ایران چې ترهغه مهاله یواخي د افغانستان د شيعه ډلو سره ډيرې نژدي اړیکې درلودې، خپلې اړیکې د شيعه ډلو په خوا کي د متحدې جبهې سره چې محوري ډلي بي د نظار شورا، د جمیعت اسلامي ګوند او د پرچم ګوند د کارمل فرکسیون وو، لا پراخې کري. په هغه وخت کي د ایران لنډ مهاله موخه په افغانستان کي د طالبانو له منځه وړل او اوږد مهالی هدف بي د پان ایرانیزم مفکوري پلي کول وو. وحید مژده په خپله لیکنه (رقابت های ایران با کشور های دیگر در افغانستان) کې ليکي:

((مقامات ایرانی در ملاقات با مسئولین بلند پایه رژیم داکټر نجیب الله با صراحة بیشتر از حقوق شيعه ها و حتی فارسی زبانهای افغانستان سخن میگفتند و از آنجا که رهبران تنظیم های قدرتمند مجاهدین اکثراً پشتون بودند که با سعودی ها رابطه خوب و در مقابل با ایران رابطه سرد داشتند، ایران در این موضوعگیری های آنها نوعی همگرایی بین (وها بیت) و (پشتو نیزم) را میدید و این خود رژیم کابل را نزد آنان قابل قبول تر از حکومت مجاهدین تحت رهبران پشتون جلوه میداد)).

د ایران سخت دریزه مذهبی حکومت ته د افغانستان د کمونست ګوند حکومت د ژبني اړیکو پربنست د مجاهدینو تر حکومته زیات د منلو وړ، درست لکه استادربانی ته په قومی او ژبنيو دلایلو د کارمل فرکسیون او دوستم سره کښیناستل اسانه وو خو حزب اسلامي سره کښیناستل ورته د منلو ورنه وو.

د طالبانو له پرئيدو وروسته په بنيکاره داسې برینسيده چې گواګي ايران غواړي افغانستان سره خپلې اړیکې نېټ کړي، خو په حقیقت کې د پاکستان په شان د ایران پالیسي هم د افغانستان په وړاندي توپیر ونه موند. اوس هم د افغانستان په وړاندي د ایران لنډ مهاله پالیسي د افغانستان کمزوري کول او په افغانستان کې د نړيوالو ټواکونو ماتې ته لار برابرول دي او اوږد مهاله پالیسي يې بیاهم هماغه د ایران کبیریا پان ایرانیزم مفکوري ته حمکه اوړول دي.

ایران د هغه دېرو لانجو او بیا په تیره د اتومي لانجې له امله چې نړيوالي ټولنې او امریکا سره يې لري، په افغانستان کې د نړيوالو ټواکونو او په ټانګړي توګه د امریکاکې ټواکونو شتون د خپل ټان لپاره یو ګوابن ګنې. پاکستان او ایران چې یو مهال په افغانستان کې یوبل سره په سیالیو اخته وو، او ایران د پاکستان د آيې ایس آيې لخوا جور شوي سنې مذهبه تندلاري طالبان ټان لپاره یو ګوابن ګانه، په سیمه کې او سنیو سیاسي او پوخي پرمختګونو او انکشافاتو په افغانستان کې د ایران، پاکستان او القاعده ګتې سره شريکې کړي او اوس درې واره غواړي په افغانستان کې نړيوال ټواکونه ماتې سره مخ او له افغانستان خخه يې وته اړ کړي.

اوسمی ایران په خرګنده توګه د القاعدي او طالبانو سره د پاکستان په شان مرسته کوي او په افغانستان کې د جګړي اور ته لمن وهی، د یوې مودې راپديخوا هم افغان چارواکې او هم نورې نړيوالي سرچينې راپور ورکوي چې ایران طالبانو او د دولت نورو مخالفینو سره مرستې کوي او ترهګرو ته وسلې ليږي، اوسمی دا خبره د شک له دايرې خخه وتلي او په افغانستان کې شته ټولي خواوي په دی باور دی چې افغانستان کې طالبانو ته له ایران خخه وسلې رائۍ، نه یواځي وسلې بلکې ایران په سیاسي ډګر کې هم د افغانستان پر ضد په فعالیتونو اخته دي. د متحدې جبهې د جورې دو پرمهال بساغلي کرزي په ډاګه خرګنده کړه چې د دې جبهې ترشا د ځینو بهرنې سفارتونو لاس وجود لري، د کرزي اشاره په خرګنده توګه د ایران او مسکو خوا ته وه. ایران د افغانستان حکومت د کمزوري کولو او افغانستان ته د ستونزو په پیداکولو کې له خپلوا تولو امکاناتو خخه کار اخلي، د دولت سیاسي مخالفینو سره مرسته کوي، په رسینو کې د دولت پر ضد تبلیغاتو ته لار اوږوي، طالبانو او ترهګرو ته وسلې او د تګ او راتګ امکانات ورکوي او آن تردې چې په ډيره ظالمانه او غیر انساني توګه د ایران خخه د افغان مهاجرو په ایستلو غواړي افغان دولت ترفسار لاندې وساتي، او د مهاجرينو خخه د یوې سیاسي وسلې او وسیلې په توګه کار اخلي پاکستان د افغانستان په وړاندې له مذهب او دین خخه د یوې سیاسي وسلې په توګه کار اخلي او ایران هم دین او مذهب خخه او هم د ژبنيو او قومي اړیکو خخه د افغانستان په وړاندې د یوې سیاسي وسلې او وسیلې په توګه کار اخلي.

په افغانستان کې د ستونزو پيدکول او دلته میشت نړیوال حواکونه افغانستان خخه و تو ته اړ ایستل، په افغانستان کې د ایران لنه مهاله موخده، خوایران په افغانستان کې یوائي خپلی لنه مهالې موخي لپاره بخت ندي بلکې د خپلې او بد مهالې اجنډا (ایران کبیر) لپاره لګیا دی هم په افغانستان کې اوهم په تاجکستان کې په سیاسي، فرهنگي او آن چې په استخاراتي ډګرکې کار کوي

(اتحاد کشورهای فارسی زبان) یو له هغوه خوڅخه ده چې ایران یې په منظمه توګه د همدي موخي لپاره سرته رسوي تردې عنوان لاندې کومې غونډې چې د افغانستان، ایران او تاجکستان د هیوادونو د مشرانو په ګډون جوږیږي او لکه د مخه چې ورته اشاره و شوه په لوړې ټل د فارسي ژبو هیوادو اتحادي هغه وخت رامنځ ته شوه چې په ۱۳۷۰ کال کې استاد ربانۍ د مجاهدينو د یو هیئت په مشري د روسيي په بلنه مسکو ته لار او هلته یې دروسيي مشرانو سره وکتل او بیا له هغه ځایه تهران ته لار او هلته یې د تاجکستان د بهرنیو چارو وزیر په ملګرتیا د فارسي ژبو هیوادو د جورولو بنست کینبود او اوس هم چې د فارسي ژبو هیوادو د اتحاد هڅې روانې دي په بسکاره هدف یې خود دریو وارو هیوادو ترمنځ د اړیکو نښه کول دي خو په حقیقت کې دا کارد ایران کبیر د اجنډا یوه برخه ده، که دا سرمشریزې د سیمې د تولو هیوادو د مثال په توګه ترکمنستان، پاکستان او نورو په ګډون د یوې سیمه یېزې ګډې همکاري لپاره وي، خو بیا بیله خبره وه خود ژبې په نوم د دریو هیوادونو ګډې غونډې پخپله د غونډو شاته د نورو موخونښکارندوېي کوي د پان ایرانیزم لپاره د هڅو یوه بله بیلګه (مشت نمونه خروار) د تاجکي ژورنالیست فخرالدین خال بیگ هغه وړاندیز دی چې د بی بی سی فارسي خانګې په ویب سایت کې یې د ۲۰۰۴ کال د اگست په میاشت کې د مثلث فارسي په نوم پورته کړي

فخرالدین خال بیگ دا وړاندیز د نورسلطان نظرబايو ف د هغه وړاندیز په وړاندی پورته کړي چې په هغه کې یې د قزاقستان، ازبکستان او قرغیزستان په ګډون د یوې سیمه یېزې اتحادي ګډې غونښنه کړي، د نظرబايو ف په دی وړاندیز کې تاجکستان ټکه ځای نلري چې ترکې ژبې ندي، او له همدي امله فخرالدین د فارسي ژبو هیوادو د اتحادي وړاندیز کوي په دې وړاندیز کې هغه وايې:

((رويهم رفته، اگر ابتکاري برای سازمان دادن اتحاد کشورهای ایرانی صورت بگیرد، باز هم اين پرسش مطرح خواهد شد که کدام يک از اينها اوليت خواهد داشت: آيا تاجکستان و ایران به افغانستان تبدیل خواهد شد یا افغانستان و تاجکستان به ایران و یابرعکس ایران و افغانستان به تاجکستان؟))

یانی دلته د خو خپلواکو هیوادو اتحاد نه بلکي د فارسي زبو هیوادو یوبل کي د گپيدو خبره روانه ده، او همداد پان ايرانيزم يا ايران كبير د مفکوري اصلي موخه ده.

افغانستان کي پان ايرانيستان بسکاره ده چي په زغرده د پان ايرانيزم غونه شي پورته کولاي، اوس یواحې غوارپي هغې ته لار او اواره کړي، د لار او اروني په او سنې پراو کي دوي لو مرپي غوارپي د افغانستان لخوا د پورنه کربنه په رسميت و پېژندل شي، مرکزیت کمزوري شي، ولاياته زيات واک و سپارل شي او بالاخره فدرالي دولت ته زمينه مساعده شي ترڅو بیا په پای کي و کولاي شي د ایران کبیر خوب ربنتيا کړي

د همدي موخي د ربنتيا کولو لپاره په فرهنگي ډګر کي دوي غوارپي هغه توپير او بيلوالۍ چې د کابل په دري او د تهران په فارسي کي دې هغه له منهه یوسې او په همدي خاطر دوي لو مرپي گزار په ملي ترمينالوژۍ وکړ، دوي هڅه کوي له ملي ترمينالوژۍ خخه پښتو او دري يا عربي اصطلاحات وباسي او پرځای يې ايراني اصطلاحات دود کړي ئيني برښنايې رسنې خونه یواحې د ايراني اصطلاحانو په دودولو کي زيار باسي بلکې غوارپي دلته خلک ايراني لهجې سره هم اشنا کړي، فلمونه او ان چې اعلانونه په ايراني لهجې وړاندې کېږي، ترڅو یو کابلي ته تهران او یو تهراني ته کابل نا اشنا بسکاره نه شي. یانې د هغو کړيو فعالیتونه چې په ژنبيو او قومي تعصبونو او کرکو اخته دي یواحې د دري ژبې د برايسې او یا د پښتو ژبې د تعتميم او پرمختیا مخه نیول ندي، دلته اوس د دې یا هغې ژبې برايسې او کوزلاسې مطرح ندی بلکې د ټول افغانستان د فنا او بقا مسئله مطرح ده، دا خبره ډيره جدي توجه غوارپي، خه موده د مخه د یوې ډلګې لخوا د طالبانو سره د خبرو اترو په پلمه دا خبره پورته شوه چې که خو ولايتونه طالبانو ته رايي ورکړي نو هغه ولايتونه دې طالبانو ته وسپارل شي، دې ډلګې همدا کارد طالبانو دستونزې اصلي حل وباله د دې ډلګې وړاندېز په حقیقت کي د افغانستان د تجزیي وړاندېز دې د افغانستان حکومت او نور سیاسي او ټولنیز سازمانونه باید دې خبرې ته پوره پام وکړي او باید ددې رنګ هڅو مخه ونیول شي دا کړي، هڅي کوي چې زموږ ملي هویت کمزوري او دسوال لاندې راولي، لکه څرنګه چې د مخه وویل شول دا یواحې په افغانستان کي د پښتو او فارسي دسيالي خبره نده بلکې پر افغانستان د ایران د فرهنگي یړغل شاته د پان ايرانيزم مفکوره کار کوي.

پان ترکیزم

پان ترکیزم هم د پان ايرانيزم، پان جرمنيزم او پان عربیزم په شان د نژادي برتری، پر بنسته د نړۍ د تولو ترک توکمه ولسونو د یو والي لپاره کار کوي، پان ترکیزم خه د پاسه سل کاله د مخه د ستر

توران په نوم د ترک ژبو لپاره د يو گه هيوا د جورولو په هيله رامنځ ته شو. د پان تركيزم د تيوري پراساس ټولي ټولې هغه سيمې چې اوسيدونکي یې په هغو ژبو غربېږي چې رينسه یې التايي ژبه ته رسېږي، بايد سره يوشې.

دايره المعارف ناسيوناليزم نومي كتاب چې د الكساندر ماتيل تر خارني لاندې تاليف شوي د پان تركيزم په اړه د اسې ليکي:

((پان تركيزم د يو ټولې خاصې قومي ډلي پرڅای د ټولو ترک توکمو په يو ځای کيدو باور لري. تركي ناسيوناليزم (پان تركيزم) د يو ملي حرکت پرڅای یو ګن مليتي غورځنگ دی چې د ترک توکمو د فرهنگي اړيکو پربنست د يو سياسي يو والي هڅه کوي)).

پان تورانيزم هم په حقیقت کې د پان تركيزم د غورځنگ يو ډول دي، په دي توپير چې پان تركيزم د ترکانو پرګه لومني تاريخ، د اصلی (التايي) ژبه اشتراك او ديني يو والي (اسلام) ولاړ دي خو پان تورانيزم د يو اسطوره يې او خيالي جغرافيا يادونه کوي چې د پخوانۍ روسيې د سرحد له غرني سيمې څخه نيولى ټرچين او خضرتر سمندرګي پوري د منځني آسيا ټوله سيمه رانيسې. د پان تركيزم فکر د لوړي حل لپاره آرمينيوس وامبرې چې يو شرق پیشندونکي او د عثمانۍ سلطان مشاور و رامنځ ته کړ. د پان تركيزم مفکوره بیا د شلمي پېړي په پیل په عثمانۍ امپراطوري کې د ټوانانو ترکانو لخوانوي بنه ونیوله

د پان تركيزم يو بل ستر مدافع او تيوريسن اسماعيل باي ګانسپرينسکي د کريميه اوسيدونکي وو چې د روسيې د ترکانو د يو والي او وحدت غوبښتونکي و، او د خپلو افکارو د خپراوي لپاره بې د ترجمان جريده تاسيس کړه، په دي جريده کې ده ساده شوي عثمانۍ تركي ژبه (ګانسپرينسکي) څخه استفاده کوله چې ټولو ترکانو ته د پوهیدو وړو. ده ويل چې په دي توګه به بالاخه د ترکانو ترمنځ يو والي او د مسلمانانو ترمنځ يو والي تینګ شي.

د ترکانو د اصلاح غوبښتونکو د غورځنگ (جديديزم) ډیرو ترکمن توکمو غورځنگونو او شخصيتونو د ګانسپرينسکي په دودولو کې ونده درلوده خو په ټینو څایونو کې په مخ کې بې ستونزې هم وي، مثلاً قزاقانو هڅه کوله چې قزافي ژبه دي د يوې ممتازې ژبه په توګه په ټول تركميستو سيمو کې دود شي، دا اختلافات په ۱۹۱۷ کال کې په روسيه کې د مسلمانانو په سرتاسي کانګره کې ډير خرګندشول. په دي کانګره کې د لورو زده کړو لپاره خود ګانسپرينسکي ژبه ومنل شوه خود ابتدائي ژبو لپاره د هري سيمې ملي ژبه غوره وګنهل شوه.

په منځنۍ آسیا او نورو ترکمیشتو سیموکې د ۱۹۱۷ په شخرو کې د ترکانو ملي متحد غورځنگ ماته و خوره او د پان ترکیزم خو مليتي غورځنگ پرځای د سیاسي فعالیتونو محور ملي ډلې و ګرځیدې

په ۱۹۹۱ کې د شوروی اتحاد د پرځیدو پرمهال د ترکي ناسیونالیزم د غورېدو لپاره یو نوی فرucht رامنځ ته شو. په مرکزی آسیا کې د قزاقانو گوند (آلاش) او د ازبکانو گوند (بیرلیک) د ترکانو ترمنځ د لازیات یو والی غوبښونکي وو خو بیا قرغیزانو او ترکمنانو د نورو ډلو د واکمنی له ویرې دې جريان سره مخالفت وکړ.

ترکمنستان او ازبکستان دوه نوي مرکزونه دی چې په یوه نه یوه بهه د پان ترکیزم خو ټښتونه پکي لیدل کېږي، همدا رنګه په چین کې د اویغوریانو غورځنگ یو بل پیاوړی غورځنگ دی چې د پان ترکیزم لپاره کار کوي. د سپتامبر له یو ولسمې پیښې خڅه وروسته د سنکیانګ بیلتون پالې ډلې په دې خاطر چې د چیچنیانو په شان د ترهګرۍ د نړیوالې مبارزې بنکارنشي، په کال ۲۰۰۴ کې یې د اویغور نړیواله کنګره جوړه کړه او اوس د ولسواکۍ او بشري حقوقو غږ پورته کوي. د اویغوریانو د نړیوالې کنګړې او بد مهاله موڅه د شرقی ترکستان (اوسنی چینی سنکیانګ) د هیواد جوړول دي.

خوله ټولو مهم مرکز چې د ټولو ترک توکمو ستړګې ورته اوپري هغه د ترکې هیواد دی. داکتر محسن شريعتي نیما د اویغوریانو د غورځنگ په اړه د (از ترکیه تا ترکستان شرقی) ترعنوان لاندې خپله لیکنه په دې تکو پیلوی:

((ترکیه تنها کشوری است که ترک های جهان و حتی ترکمنها می توانند به آن اعتماد کنند هیچ شکی نیست)) په زړه پوري ده چې جنرال عبدالرشید دوستم هم د ترکې په اړه ورته خرګندونې لري، دوستم د ترکې د خبری اژانس اناتولیا سره په مرکه کې وايي، ((ما هرگز کمک و حمایت داده شده به ترک های افغانستان توسط ترکیه را فراموش نکرده ايم ما اين ګفتہ را که (ترک ها هیچ دوست غیر از ترک ها ندارند) آزموده ايم و ماثابت کرده ايم که اين درست است)). دا خرګندونې په ډاګه کوي چې د ترکې هیواد د پان ترکیزم په غورځنگ کې خه اهمیت لري.

ترکان چې پخوا یې د کوچیگرۍ ژوند درلود په دیار لسمه پېړې کې په اناتولیه یا اوسنی ترکیي کې خرګند شول او د عثمانی امپراطوري بنسټي یې کیښو. د اتلسمې پېړې په پای کې انګلیسانو د عثمانی امپراطوري په عرب میشتو سیمو کې د پاخونو په رامنځته کولو د عثمانی امپراطوري او آن خپله د ترکې هیواد د له منځه تللود ګواښ سره مخ کړ، سره لدې چې انګلیسان و توانيدل د عثمانی امپراطوري تجزیه کړي او ډیر شمیر عرب او اسلامي هیوادونه چې پخوا د عثمانی

امپراطوری برخه وه خپلی ولکی لاندی راولی. خو په کال ۱۹۲۳ کې مصطفیي کمال اتاترک وکولای شول د ترکبې بیلا بیلې ډلې سره متحدې کړي او د یوې نوې ترکبې بنسټ کېږدي. کمالیزم یا ترکی ناسیونالیزم د ترکبې د نوی دولت اساسی ستنه جوروی، د نوې ترکبې د دولت بله بنسټیزه ستن سیکولریزم یا د دین او سیاست بیلوالی دی په ترکیه کې د پان ترکیزم په اړه بناغلي سراج الحق ببرکړی څدران په خپله یوه لیکنه کې د اسي ليکي:

((ترکیه په اسلامي نړۍ کې یو خاص فورم د دولت رامنځه ته کړي دی. لو دیزه نړۍ ترکیه په بل دول ګوري، هغسي نه ورته ګوري لکه ګاونډي هیوادونه سوریه، عراق او اسلامي نړۍ چې ورته ګوري. ترکیه نه یواحې په سیاسي ډګر کې له اروپا خخه کاپي کوي بلکه په تمدنی مودل کې هم له لویدیخ خخه کاپي کوي. ترکیبې پخواد ناتو سویلې جبهه جوړوله، د پخوانی شوروی اتحاد په له منځه تللو سره دغه جبهه نوره نسته. ترکیه له همدي وجهي اوس په یو سيمه یېزه څواک بدليږي. ټکه د مرکزي آسیا په شپږ جمهوریتونو او په نورو هیوادو کې لبه کې ترکي ولسونه اوسيبوي. ځني ترکي لبه کې په سوریه، عراق، ایران او افغانستان کې هم شتون لري.

د ترکبې دغه جیوپولیتک موقعت او ترکي قومونو ته په کتو سره لکه عربی تولنه یا نړۍ او پان عربیزم دول ځان ته غوره کوي، له همدي امله موږ کولای شو د ترکي نړۍ خخه خبرې وکړو. دغه سيمه چې د بالکان خخه نیولې د چین تر شمال لویدیزه پوري رسیبوي، د ترکانو له خوا ورته ختیع ترکستان ویل کېږي. د چین په سنکیانګ ولايت کې اټکل اته میلیونه مسلمان تورکان ژوند کوي. دغې نړۍ ته اټکل ۱۲۰ میلیونه ترکي ولسونه ورگډېږي. د یونسکو په حواله دوی دنړۍ په پنځمه ژبه باندې خبرې کوي.

د ترکبې د پان ترکیزم ایدهيا او د دوی اروپا یې پلوه سیاست لا اوس هم ژوندی دی، ترڅو چې اروپا یې تولنه ترکي دولت ته په ګټه تماميرې، دوی به اروپا یې پلوه سیاست ته دوام ورکړي. ټکه لاتراوسه د ترکي دولتونو ترمنځه دغې مفکوری ته جوړ جارې رامنځته شوی نه دی. د پان ترکیزم ترکي دولتونه آذربایجان، قزاقستان، ترکیه، قرغیزستان، ترکمنستان، اوزبكستان او شمالی قبرص هیوادونه دی

د ترکانو همدا توکمیزه، کلتوري اړیکې په مرکزي آسیا کې د یو نوی جیوپولیتک راتلونکې سره تنظیموی. کمالیستی ترکیه ورو ورو د لویدیئې نړۍ خخه بیلوي (۲).

باید هیره نه شي چې ترکیه اوس د روس سره په مرکزي ټسیا کې په رقابت بوخته ده. د روس او ترکبې ترمنځ سیاست دبوسنیا په جګړه کې یوه بېلګه وه. کتونکې په دې باور دی چې ترکیه د

بالکان خخه مرکزی آسیا ته ډیر پام کوي. عثمانی میراث اوس په نوی اسلامي بنسټپال عثمانیزم بدليبي، دغې موخي ته اسلامي او کماليسنۍ وتلي رون آندی کار کوي. دوي هغه پخوانی عثمانی امپراتوري د تركي ولسونو خخه رامنځ ته کول غواړي. له دغه پان تركيزم خخه ايران او عربي هيوادونه په ويره کې دي.

په ۱۹۹۱ کال د سپتمبر په مياشت کې د قراقتان ولسمشر نظر سلطان نظرబاڼي یوف په انقره کې ديو رسمي سفرپه ترڅ کې وویل، یوویشتمه پېړي د تركانو پېړي ده، د دې احتمال شته چې تركي ولسونه یو متحد تركستان رامنځته کړي.

آن په ۱۹۸۴ کال کې د نړيوالو چارو کاريوه بناغلی ل. کارل برون، وپتيله چې منځني ختېڅ یو هستوي یا منځزري هيواد ته اړتیا لري. چې دغه سيمې سره راتولي کړي. دی ليکې core state ترټولو غوره کاندید چې دغه دنده به ترسره کړي د تركي هيواد دی.

چا چې د سيمویل هنتینګټين د تمدنونو د ټکر کتاب لوستي وي پوهېږي چې دی په دې نړيوال نوې نظم کې هريو تمدن ته یو منځزري یا مورنۍ هيواد اړين بولی. اسلامي تمدن نن کوم منځزري هيواد نه لري. هنتینګټين تركې ته دا مشوره ورکوي چې دا دنده واخلي. تركيه به ترڅو د اروپا دروازه تکوي او سرتیتی به بيرته راخي. اوس کماليسنۍ تركيه د اروپا يې تولنې او پان تركي اسلاميزم ترمنځ ولاړه ده.

ترکيہ او افغانستان

گرچې د یو افغان دولت سره د تركې په تاريخ کې په لوړۍ حل هغه وخت پیل شوې چې شاه اشرف په کال ۱۷۲۲ کې د تركې شپيتله زريزه لښکر ته چې د افغان حکومت خخه د اصفهان د نیولو په نیت راغلیو، سخته ماتې ورکړه. په دې جګړه کې چې په تاريخ کې د افغانانو او تركانو لوړنۍ جګړه ده د تركي لښکر ۱۲ زره کسان ووژل شول او نوري و تبنيدل عثمانی تركې چې کله ولیدل تركيہ افغانستان ته ماتې نشي ورکولاي نو په کال ۱۷۲۷ کې یې د شاه اشرف دربار ته د سفير په لېړلو په ایران د افغانستان حاکمیت په رسميت و پیژانده. خو د افغانستان او تركې د رسمي دیپلوماتیکو اړیکو بنست په لوړۍ حل د اعليحضرت غازی امان الله خان په وخت کې په کال ۱۹۲۰ کې د مارچ په لوړۍ نیته کېښو دل شو، دا اړیکې په کال ۱۹۲۸ د می په ۲۵ مه نیته د

افغانستان او ترکيې ترمنځ دوستي، د تړون په لاسليک کولو لاژوري شوي، ترکانو د افغانستان د پوهی صاحب منصبانو د روزلو او په افغانستان کې د روغتیا يی خدماتو په وړاندې کولو کې مهمه ونډه درلوده.

ترکيې همدا اوس د افغانستان په بیا رغونه، د بنوونخیو په جوړونه او روغتیا يی خدماتو لپاره د دوه سوه مليونو ډالرو مرسته کړي، افغانستان سره د فرهنگي همکاريو په خاطر ترکيې يو فرهنگي مرکز په کابل کې تاسيس کړي او همدا رنګه غواړي همدا سې يو مرکز په بلخ کې هم جوړ کړي، همدا رنګه د ترکيې په مرسته په کابل کې د افغان ترک مکتبونه فعالیت لري او د افغانستان د نظامي اکادمي محصلین هم د لوړو زده کړو لپاره ترکيې ته ئې.

افغانستان کې د ترکيې دیپلوماتیک فعالیتونه هم د پام وړدي، ترکيې په دې وروستيو کې هڅه کړي چې د افغانستان په سیاسي ډګر کې د نورو هیوادو په پرتله اغیزمنه ونډه ولري، په دیپلوماتیک ډګر کې ترکيې غوبنتي د افغانستان او پاکستان د اړیکو په بنه کولو کې عمدہ رول ولوبوي، د افغانستان، پاکستان او ترکيې سرمشریزې د همدي هڅو کړي دي.

په افغانستان کې د ترکيې ورڅه په ورڅه زیاتیدونکي دیپلوماتیک فعالیتونه که کیدای شي په افغانستان کې د سولې او ثبات په راوستو کې مرسته وکړي خو له بلې خوا ترکيې د پان ترکیزم د یو منځزړي هیواد په توګه د افغانستان د ترک توکمو قومونو (ترکمنانو، ازبکانو او هزاره ګانو) سره ځانګړې اړیکې افغانانو ته د اندیښې وړدي، افغان ژورنالیست او لیکوال ایمل خان فیضي د دیپلوماسي فعال و چند بعدی ترکيې در تئاتر بین المللی ترعنوان لاندې په خپله یوه لیکنه کې په دې اړه داسې ليکي:

((در جريان سالهای اشغال افغانستان توسط شوروی، ترکيې از جهاد افغانستان کناره ګيري کرد، اما بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی ترکيې منافع خود را در حمایت از ترکمن ها و ازبک های اسيای مرکзи و جنوبي دید.

عبدالرشيد دوستم رهبر حنبش ملي اسلامي افغانستان در سال ۱۹۹۲ در شمال افغانستان حدود شش ولایت را تحت کنترول خود داشت، ترکيې در همین زمان روابط خود را با مرکز نفوذ دوستم، یعنی مزار شریف قایم نمود و حتی برای مدت کوتاهی قنسلگری خو را تنها به هدف حمایت از جنبش ملي، در آنجا باز نمود. انتونیو جیوستوزی کارشناس افغانستان در مكتب اقتصاد و علوم سیاسي لندن مینویسد که ترکيې در سال ۱۹۹۲ مبلغ ده ملیون دالر امریکایی را به حزب جنبش ملي اسلامي افغانستان کمک مالي نمود. سلسله همکاریهای ترکيې با دوستم از همان زمان تا به حال ادامه دارد. احمد رشید ژورنالیست شناخته شده پاکستانی و یکتن از متخصصین مسایل

افغانستان و آسیای میانه مینویسد که ترکیه قبل از ۹/۱۱ راه تدارکاتی مخفی را از طریق ازبکستان برای دوستم باز کرده بود..... گفته میشود که بعد از آنکه خانه جنرال دوستم به دلیل لت و کوب اکبر بای توسط افراد وی از سوی پولیس محاصره شد و تصمیم گرفته شد تا او را بازداشت نمایند، با میانجی گری ترکیه، حکومت از بازداشت وی منصرف شد، اکبر بای که زمانی قصد داشت تا دوستم را به محکمه بین المللی بکشاند، در روزهای قبل از انتخابات ریاست جمهوری در یک مصاحبه با تلویزیون پیام افغان گفت که دوستم توسط سازمان استخباراتی ترکیه حمایت میشود)).

همدا رنگه په افغانستان کې د پان ترکیزم لپاره د ترکیبی د هخوا او اړیکو په اړه بناغلی عمر زاهدی د (نفوذ ترکیه در افغانستان) ترعنوان لاندې په خپله یوه لیکنه کې لیکي: ((اما ازبیک ها از دیر باز با ترکیه مناسبات حسنې داشته و بعد از نابودی شوروی هم به متعدد ستراتیژیک ترکیه در آسیای مرکزی تبدیل شده اند. آنها وزنه سیاسی با اهمیتی در افغانستان بویژه در شمال این کشور هستند و از عوامل مهم ترغیب ترکیه برای حضور در افغانستان و ترویج پان ترکیزم در این کشور بوده اند. ترکیه بخاطر اشتراکات که با ازبیک ها داشته است درده سال گذشته از آنها در معادلات سیاسی افغانستان حمایت کرده و سعی نموده تا با پشتیبانی از ازبیک ها در شمال افغانستان صاحب قدرت و نفوذ گردد، پان ترکیزم را در این منطقه ترویج نماید. بخاطر همین هدف ترکیه حمایت صریح از جنرال دوستم به عنوان نماینده ازبیک ها ابراز داشت)).

ترکیه نه یواخې د افغانستان ازبکو او ترکمنو سره اړیکې لري، بلکې د اسې نښې نښاني شته چې ترکیه د حزب وحدت سره چې د هزاره گانود استازیتوب دعوی کوي، هم اړیکې لري. له کله نه چې د پان ترکیزم مفکوره رامنځ ته شوې یو ډیر شمیر هغه قومونه چې پخوا بې ځانونه ترک توکمه نه ګنل او س ترک توکمه ګنل کېږي چې په هغوي کې د افغانستان هزاره گان هم شامل دي، هزاره گان هم په خته ترکان ګنل کېږي، عباس دلجدو افغانستان د قومونو د نژادی ریښو په اړه لیکي: ((ساکنین امروز افغانستان از نظر نژاد شناسی و بررسی جمجمه به سه گروه نژادی تقسیم میشوند:

- ۱- نژاد قفقازی (آریایی) که شامل اقوام تاجیک، پشتون، بلوچ و نورستانی میشوند
- ۲- نژاد ترک شامل هزاره، ایماق، ازبیک و قیرغیز میگردد
- ۳- نژاد براھوی.....))

د افغانستان د هزاره گانو سره د ترکيې اړیکې هم همدا نژادی منشا لري. د المان غږ راديو په خپل راپور کې وايي چې د حامد کرزۍ سره د حزب و حدت د مشر حاجي محمد محقق ائتلاف د ترکيې په منځګړي توب ترسره شوی او د دې تړون یوه کاپي همدا اوس هم د ترکيې هیواد سره ده. دا هم ویل کېږي د حزب وحدت او جنبش د اړیکو په ټینګولو کې هم د ترکيې هیواد ونډه لري.

د افغانستان هزاره گان که په خته ترک ګنډل کېږي خو بیا د ګلنور له اړخه فارسي ژبه ګنډل کېږي، هم پان ایرانيستان او هم پان ترکان هڅه کوي چې د هزاره گانو ملاتړ ترلاسه کړي، د هزاره گانو ملاتړ دواړو توکمیزو غورځنګونو ته ډیر مهم دی، پښتون ناسيونالیزم که د دواړو ګډه سیال دی خو بیا پان ترکیزم او پان ایرانیزم په خپلو منځو کې هم په سخته سیالی اخته دی، په حقیقت کې که د سیمې په کچه وکتل شي نود پان ایرانیزم ترتیلو ستر سیال پان ترکیزم دی او د پان ترکیزم تر تولو ستر سیال پان ایرانیزم دی. د پان ایرانیزم او پان ترکیزم دا سیمه یېزې سیالی افغانستان کې هم د پان ترکیزم د پلویانو او پان ایرانیستانو ترمنځ سیالی رامنځ ته کړي، په دې اړه بیا هم عمر زاهدي:

((در بين اين اقوام مختلف، ازبيک ها، هزاره ها، قزلباش ها و تركمن ها ي ريشه هاي نژادي ترک دارند که در اين ميان هزاره ها و قزلباش ها از نظر فرهنگي کاملاً به ايران نزديک هستند و در واقع از لحاظ تمام عناصر فرهنگي همچو زبان و مذهب به مليت ايراني مرتبط ولی در اين اواخر با به ميان امدن شرایط جديد در منطقه و افزایش نفوذ ترکيه، پان تركیست هاي منطقه در سدد جذب اين دو ګروپ قومي و شامل کردن شان در برنامه هاي خود برآمده اند. سران اين مفکوره با مطالعه ژرف در جامعه افغانستان به اين نتيجه رسیده اند که برای نيل به اهداف شان باید اين هارا با خود داشته باشند و با جود اوردن وحدت بين ازبيک ها و تركمن ها از يك طرف و هزاره و قزل باش ها از طرف ديگر وزنه اجتماعي را به نفع خويش در کشور تغيير دهند. و با توجه به نفوذ زياد ترکان علوی در ارتش و استخبارات ترکيه و لابي هاي حمایت کننده شان، نظریات پردازان و سياستمداران ترکيه به اين نتيجه رسیده اند که حمایت از ازبيک ها و تركمن ها باید موازي با حمایت از هزاره ها و قزل باش ها باشد. البته پاافشاري ترکيه در آينده احتمالاً واکنش ايران و حلقات حامي در داخل شدن به حوزه نفوذ ايران را به ميان خواهد اورد)).

امریکا او د افغانستان تجزیه

آیا امریکا غواړي افغانستان تجزیه کړي

د ۲۰۱۰ م کال د اگست په ۲۹ مه نیټه د جمهور رئیس حامد کرزی سره په افغانستان کې د امریکا د سفیر کارل ایکن بیری لیدنه بنایی د ده د دیپلوماتیک ژوندانه تریولو ګران ماموریت، په دې لیدنه کې جمهور رئیس غوبنتل د امریکا ټکنیک دیپلوماتانو او د متحدې جبهې د مشرانو په هغه غونډه خپل اعتراض د امریکا حکومت ته ورسوی چې خو ورځې د مخه د المان د برلین په بنار کې سرهه رسیدلې وه او د غونډې موضوع د افغانستان تجزیه وه د راپورونو له مخې امریکا ټکنیک دیپلوماتونو د متحدې جبهې مشران دې ته هڅولي وو چې د افغانستان د تجزیې په لور ګامونه واخلي.

تردي خو ورځې د مخه د میامي هرالد ورڅانې په خپل یو راپور کې لیکلې وو چې د شمالی ټلوالي غړي احمد ضیا مسعود، حاجی محمد محقق، د محقق مرستیال حسین علی یاسا، د عبدالرشید دوستم سلاکار او د ولسي جرګې غړي ذکي الله ذکي د امریکا د کانګرس د خلورو غرو ډانا رو هرا باکر، ډانکان هنټر، لوبي ګوهمرت، او ډچرپسبرګ سره د برلین په بنار کې کتلي دي په دغې کتنه کې په دې اړه خبرې شوي چې خنګه په افغانستان کې د دوي ډلي وهڅوي چې د خپلو سیمو د لا خپلواکه کولو هڅې وکړي او مرکزی حکومت کمزوری کړي

د امریکا د کانګرس غړي ډانا رو هرا باکر وايې ده په غونډه کې د شمالی ټلوالي غړي وهڅول چې په خپلو سیمو کې خپل خلک منظم کړي او د دوي خپلې سرچینې (طبعی زیرمې) لري چې باید کار ترې واخلي ((افغان مشرانو ته مې وویل چې خپلې سیمو ګښتلې کړئ د رايو د منظمولو او د طبیعی زیرمو د راویستلو له لارې، ما ورته بس همدا وویل چې تاسو سرچینې لرئ، نمبرې (خلک) لرئ، یواحې ځانونه منظم کړئ)).

سره لدې چې د غونډې ګډونو والو دا خبره نه وه منلي چې ګواکۍ داسي کومه غونډه یې برلین کې سرهه رسولي خود جمهور رئیس د ځانګړو مالوماتو له مخې په ربستیا هم په برلین کې هم دا سې یوه غونډه شوې وه او خرنګه چې په دې غونډه کې د کانګرس خلورو غرو هم ګډون درلود نو جمهور رئیس غوبنتل خپل اعتراض د امریکا حکومت ته ورسوی. (دویسا ورڅانه)

روهرا باکر د شمالی ټلوالي غرو ته وايې چې تاسې خپلې سرچینې لري چې کارتې واخلي، رو هرا باکر دا خبره په دسي یو وخت کې کوي چې د امریکا د بیلا بیلو ادارو لخوا د افغانستان په شمال کې د پراخو طبیعی زیرمو د شتون خبره کېږي، د طبیعی زیرمو شتون یو له هفو لاملونو ګنډل کېږي

چې په ډیرو هیوادو کې د بیلتون پالنې د پیاوړتیا سره مرسته کوي او کیدای شی دلته هم د دې زیرمو یادونه په همدي هدفو وي

دا غونهه چې د روان کال (۲۰۱۰) د جولای په ۳۱ مه نیټه په برلين کې شوې د افغانستان د تجزې په اړه د پیټر ګالبرایت او رابرت بلیکویل له خرگندونو وروسته، د هڅو بله کړي ده چې د افغانستان دویش لپاره کېږي. تر دې دمخه په هند کې د امریکا پخواني دیپلومات رابرت بلیکویل په پولیټکو ان لاین کې د جولای د میاشتې په اوومه نیټه په خپله یوه لیکنه کې وړاندیز کړیو چې افغانستان باید په دوه برخو وویشل شي

بلیکویل وايې خرنګه چې د جګړې او سنې پلان په سمه توګه ونشول کولای طالبان کمزوري کړي او امریکا ته د پښتنو د ملاتر لاسته راول شونی نه دي نوبه لارداده چې افغانستان په دوه برخو وویشل شي. د افغانستان جنوبي سیمې به طالبانو ته ورکړل شي خوکه طالبان القاعده ته ئاي ورکړي او یا هڅه وکړي چې د شمال په لورې و خوئیږي نود امریکا د بريد سره به مخ شي.

ډيرې نښې داسي شته چې خرگند وي د افغانستان د ویش او یا لېټرلې په افغانستان کې قومي، ژبنيو او سمتی اختلافاتو ته لمن وهل یواځي د امریکا د دوه متقاundo دیپلوماتانو (بلیکویل او ګالبرایت) د لیونو مغزو زیږنده نه ده بلکي دا دستري توطيې یوه برخه ده چې امریکا او غرب يې د سیمې په اړه لري او مرموز او خرگند لاسونه یې شاته کار کوي. د اکانومیست د یو راپورله مخې په افغانستان کې د ملګرو ملتو او اروپائي اتحادي فرانسیس وندرل د جولای په ۲۲ مه ویلي وو چې په افغانستان کې به پارلماني انتخابات د یو داسي میکانیزم رول ولوبوی چې جنوب طالبانو ته وسپارل شي او شمال هزاره، ازبیک او تاجیک توپک سالارانو ته

په حیرانوونکي توګه د تیرو (۱۳۸۹) کال پارلماني تاکنو په اړه دا شکایت ډير عام او ریدل کېږي چې د یو منظم پروګرام له مخې په کابل او د افغانستان په شمالی سیمې کې په سیستماتیکه توګه داسي شرایط برابر شول چې د پښتنو کاندیدانو د بریالیتوب مخه ونیول شي. دا شکایت باید په ډير ځير و خیړل شي، هغه خه چې په دې اړه په شمال کې پښتانه کاندیدان وايې آیا یواځي انتخاباتي درغلې دې او که خرنګه چې فرانسیس وندرل وايې د افغانستان د ویش په لور یوه هڅه د افغانستان د جمهوري ریاست په انتخاباتو کې د بهرنیو د لاسو هنون شاته داسي شکونه موجود وو چې ګواکې بهرنیان غواړي په افغانستان کې قومي او ژبني ویش لا ژور کړي، او اوس په پارلماني انتخاباتو کې دې هڅو نور هم شدت موندلې، د جمهوري ریاست په انتخاباتو کې د امریکا د لاسو هنون په اړه نور محمد مهاجر د سرنوشت په ورځانه کې داسي لیکلې:

((په افغانستان کې په خومره پراخه توګه او کوم شدت چې په انتخاباتو کې د درغليو په اړه تبلیغات روان دي، بنکاره کوي چې دا هرڅه دمځه پلان شوي وو، وګورئ عبدالله عبدالله لا د انتخاباتو خخه دمځه ويلى ټچې که په تاکنو کې بریالۍ نه شوم پایلې به یې ونه منم هماګه وخت د ټولو د یېپلوماتیکو نورمونو او قوانینو برخلاف د امریکا سفارت د بیلاپیلو کاندیدانو سره لیدل کتل کول، آن چې ویل کېږي پخپله د امریکا سفارت یو شمیر کاندیدان دې ته هخولي چې ځانونه کاندید کړي، ترڅو وکولای شي د حامد کرزی رايی ماتې کړي.

په افغانستان کې داسوال اوس په شدت مطرح دی چې امریکا د افغانستان له انتخاباتو خه غواړي، اوس دا بیخي په ډاګه ده چې د افغانستان په انتخاباتو کې امریکا یو بې پرې لوری ندي، بلکې د افغانستان په انتخاباتو کې د اوبو په خړولو خپل ځانګړي اهداف تعقیبوي.

د انتخاباتو او په عمومي توګه د افغانستان د ملي ګټو په اړه چې متعدد جبهه او عبدالله عبدالله کوم دریخ لري، ټولو ته خرگند دي، خو په انتخاباتو کې د درغليو په اړه د عبدالله او امریکا همغري خرگندوي چې امریکا خه لو به کول غواړي لړ فکر وکړئ، نن انتخابات ترسره کېږي او صبا بې لدې چې په انتخاباتو کې د درغليو په اړه کوم مستند راپور په لاس کې وي، ریچارډ هالبروک د حامد کرزی سره په خپله کتنه کې غوبښته کوي چې بايد انتخابات دویم پړاو ته وغور خول شي او یا دې د ده په اصطلاح د ملي وحدت حکومت جوړ شي.

خو کله چې د هالبروک استعماری غوبښته د حامد کرزی لخوا ونه منل شوه، په انتخاباتو کې د درغليو په اړه هم د استعمار په مزو دتړل شوو کاندیدانو لخوا او د طلوع تلویزیون، نخست، ماندګار، بې بې سې، امریکا غږ او اشنا راديو په شان د استعمار ډنډور چیانو لخوا د تبلیغاتو یو طوفان رامنځ ته شو، ترڅو د انتخاباتو شفافیت او مشروعیت ترسوال لاندې راولی او د فشار د یوې وسیلې په توګه ترې کار واخلي چې کرزی دې ته اړه کړي چې د امریکا شرایطو ته غاره کېږدي

په ډیرو کړيو کې اوس دا شک په ډیرو قوت موجود دی چې امریکا په سیمه کې د خپل نفوذ د پراختیا او د خپلو ستراتیژیکو اهدافو لاسته راولو په خاطر غواړي د ډیورنډ د کربنې په دواړو خواوو کې د جګړي اور بل وساتي، او په همدي خاطر اوس غواړي د افغانستان انتخابات دا سې لور ته روان کړي چې یو نوی کړکېچ رامنځ ته کړي)).

د جمهوري ریاست په انتخاباتو کې د لاسو هنو ترې ټولو زیاته ونډه پیتر ګالبرايت درلو ده، ګالبرايت او هالبروک د هغه ټیم غږي دي چې د یو ګوسلاویه د ویش تجربه لري او همدا ټیم د افغانستان د

جمهوري رياست په انتخاباتو کې په لاسوهنو تورن شو او له همدي امله گالبرایت په افغانستان کې د ملګرو ملتود استازی لخوا له خپلې دندې گونبه کړاي شو.

او اوس دادی د افغانستان پارلماني انتخابات هم لکه خرنګه چې فرانسیس وندرلېي وړاندوينه کړي وه د همداسي یو میکانیزم رول لوبوی چې په لوی لاس پښتنه او غیر پښتنه سره جلا کړي، د افغانستان د اطلاعاتو او فرهنگ پخوانۍ وزیر باغلې عبدالکريم خرم په دې اړه دا سې وايې: ((هغه ټول بهريان چې د افغانستان ټوته کول او تجزيه غواړي لګيا دي چې دغه کار د پارلماني انتخاباتو او نوي پارلمان له لاري ترسه کړي. په دې وروستيو پارلماني تاکنو کې په لوی لاس او په سیستماتیکه توګه دا سې شرایط بر ابرشول چې په راتلونکي پارلمان کې د پښتنو سمه نماینده ګي ونشي او په دې توګه دوې ته د محرومیت احساس پیدا شي. خرم په شمالې ولايتونو کې د سایتونو قصدي بندول، قصدي نا امني او نورو ته اشاره وکړه چې پښتون میشتولسواليو کې ترسه شول. خرم همدا رنګه وویل چې د شمال پینې او له غزنې څخه د پښتنو آن یو وکيل نه راتلل په دا سې حال کې دې چې ځینې دا سې خيرې نوي پارلمان ته کامیابې شوې چې د فدرالي نظام غوبنتونکي دی او حتی کله نا کله یې د تجزيې خبرې هم کړي دی

خرم وویل دا سې بنکاري چې دا جريانات د امریکایي سیاستمدارانو له هغو خرگندونو سره تراو ولري چې له خه مودې راهیسي یې د افغانستان د تجزيه کولو طرحې وړاندې کول پیل کړي دی. د نوموري په انډ د پښتنو محرومول او پارلمان او پارلمان ته تجزيه طلبې خيرې راوستل د افغانستان د ټوته کيدو زمينه برابوري او د سنبلې د میاشتې دولسي جرګې د انتخاباتو جريان او د انتخاباتو په کمیسيون کې په مختلفو سطحو کې تغيرات د انتقاد ګوته کمیسيون ته هم متوجه کوي.....

عبدلكريم خرم وايې پښتنو ته د محرومیت احساس ورکول او د فدرالي نظام يا حتی د تجزې غوبنتونکو خیرو راوستل ولسي جرګې ته د افغانستان د ټوته کولو یواخینې لار ده حکه چې د افغانستان سالمیت ته هغه وخت واقعي ګوابن متوجه کېږي چې پښتنه یې په نظام کې څان ونه ويني او مخ تري او روی خرم وايې او س به هغه بهريان چې د افغانستان ټوته کيدل غواړي شايد دا هڅې هم پیل کړي چې په مصنوعي توګه د پښتنو د حقوقو ناري هم او چتې کړي، د افغانستان ټول قومونه سره ورونه دی او ټول باید د موضوع حساسیت ته متوجه واوسې او پرینږدي چې دا توټئه کامیابه شي)).

یانې د اسې نسبې شته چې په لوی لاس پښتانه دیوال ته تمبول کېږي او دا کارله او سنه دی روان، بلکې د ۲۰۰۱ کال نه پیل شویدی، د بن کانفرانس په دې موخته جور شوې و چې د جګړې تول اړخونه سره کښینوي او د یو نوی پیل لپاره یوې نوې موافقی ته سره ورسیږي، خو د اسې ونشول د بن غونډه یواحې د شمالې تلوالي او په غرب کې میشتو ځانګرو تکنوکراتانو پوري محدوده پاتې شوه او طالبانو او حزب اسلامي ته دا وخت ورنه کړل شو چې په دې غونډه کې ګډون وکړي، او په دې توګه په لوی لاس هغوي بيرته دې ته اړ کړای شول چې توپک را واخلي، د کورونو په پڅېل سر تلاشي گانې، دخلکو کلتوري او دینې ارزښتونو ته نه درناوی او دملکي خلکو وزنې هغه هڅې بلل کېږي چې په قصدي توګه په پښتون میشتو سیمو کې د جګړې د اوردولو او پراخولو او دیوال ته د پښتنو د تمبلو لپاره شویدی. دا کار هم د نړیوالو ټواکونو لخوا شوی دی او هم په دولت او حکومت او بیا په تیره په امنیتی ټواکونو کې دننه د شمالې تلوالي د غزو لخوا شوی دی ریچارډ هالبروک چې په امریکاکې دیپلوماتانو کې ترتیلو خیرستړګی دیپلومات و د ۲۰۱۰ کال د مارچ په پنځمه نیته هواړه فوروم ته په خپله یوه وینا کې په ډاګه وویل چې په هرپښتون کور کې یو طالب شته او طالبان د پښتنې تولنې یوه نه بیلیدونکې برخه ده. د هالبروک خبرې پرته لدې هیڅ مانا نلري چې ګواکې پښستانه په عامه توګه ووژل شي، که په پښتنو سیمو کې د امریکا ړندو بمباریو او عملياتو ته وکتل شي نو بسکاري همداسي چې امریکا له مخکې د پښتنو په عامه وزنه لګیاده.

لکه مخکې چې مې وویل د افغانستان د تجزې په اړه د امریکا هڅې یواحې د رابرت بلیکویل او او ګالبرايت په هڅو او خرګندونو کې نه خلاصه کېږي امریکا که له یوې خوا د طالبانو په وړاندې یا د هالبروک په خوله د پښتنو په وړاندې شمالې تلواله په غیږ کې ونیوله له بلې خوا غواړي خپله طالبان هم په یو ترتیب د افغانستان ویش ته وهڅوی په لوړی څل د ۲۰۰۹ کال د دسمبر په میاشت کې یو شمیر رسنیو خبر ورکړې چې طالبانو او امریکا سره خبرې کړي او پاکستان هم په دې خبرو کې ګډون لري. دا خبرې د عبدالله انس په منځګړیتوب ترسره شوې وي، سره لدې چې د پاکستان مقاماتو په دې اړه خه ونه ویل خو هالبروک یواحې دومرة وویل چې امریکا طالبانو سره مخامنځ خبرې نه کوي، یا په بل عبارت هالبروک ومنله چې د امریکا او طالبانو ترمنځ غیر مستقیمي خبرې کیدای شي.

د ویسا ورڅانې د ۲۰۱۰ کال د سپتember په ۲ مه نیته د پاکستان د جیو تلویزیون له خولي یو خبر خپور کړ چې ګواکې ملا عبدالسلام ضعیف او یو شمیر نورو منځ لارو طالبانو په سپین بولدک کې د طالب مشرانو سره کتلي او د امریکا پیغام بی ورته رسولی. د ویسا ورڅانې بیا همدا خبر

خو ورځي وروسته ياني د سپتمبر په ۱۳مه نیته په لاتفصیل خپور کړ، ويسا ليکي چې دروان کال دروزې مبارکې د میاشتې خخه یوه اونۍ د مخه ملا عبدالسلام ضعیف، اکبرآغا او مولوي متوكله کابل خخه کندهار ته لارل او هلته د حشمت کرزی چې د یوی خصوصي امنیتي کمپنۍ خاوند دی او طالبانو د یو قومندان سنگريار په مرسته سپین بولدک ته ولاړ د سپین بولدک په سفر کې مولوي متوكله دوي سره نهؤ، په سپین بولدک کې دوي د طالبانو مشرانو سره وکتل او د امریکا پیغام یې ورته ورساوه. امریکا درې پیغامونه درلودل: لوړۍ که طالبان امریکا ته په افغانستان کې پوځي هلهې ومنی نو امریکا به تول افغانستان طالبانو ته وسپاري، دویم که طالبان امریکا سره اوربند وکړي نو د افغانستان جنوبې ولايتونه به طالبانو ته وسپاري خود دریم شرط په اړه خه نه دی ویل شوی. ويسا ليکي داسي بنکاري چې طالبانو د امریکا درې واره شرطونه رد کړي وي د سپتمبر په ۲۰مه نیته نومیالي ژورنالست سليم صافی د پاکستان د جنګ په ورڅانه کې ده مدې موضوع په اړه د (امریکا غواړي نیمايی افغانستان طالباتو ته وسپاري) ترعنوان لاندې ليکي چې امریکا په سیمه کې یوه خطرناکه لو به پیلوی او غواړي د افغانستان او پاکستان ولسونه په خپلمنځي جګرو کې بنکیل شي او دوي یې ننداړي ته کښینې. جنګ زیاتوي چې امریکا له طالبانو سره د حامد کرزی د حکومت او د پاکستان د ځانګړو اړیکو او تفاهم مخالفه ده خو پخپله طالبانو ته دا پیغام ورکوي چې یو لپه امتیازات ورته منی.

د جنګ په دې تحلیلې ليکنه کې رائي چې امریکا غواړي طالبان دوکه کړي، د هغوی طرح داده چې نیمايی افغانستان ورته وسپاري او دوي د افغانستان په شمالی برخه کې خپلې هلهې وساتي او د افغانانو د خپلمنځي جګړي ننداړه وکړي. ليکنه زیاتوي چې امریکا د همدې لپاره د ولسمشری په انتخاباتو کې د ډاکټر عبدالله ملاتر کاوه چې او س هم له هغو سره د همدې موخي لپاره ملاتر کوي.

په زړه پوري ده چې د امریکا حکومت په افغانستان کې د پوځي هدو غونبته د افغانستان له حکومت خخه هم کوي سره لدې چې هم د افغانستان حکومت او هم د امریکا حکومت لا تراوشه پرې اعتراف ندي کړي خو د جمهوري غونبتونکي ګوند سناتور لیندسي ګراهام اې بي سې تلویزیون سره په یوه مرکه کې دا ومنله چې ده دکرزي سره د خبرو پرمهاں افغانستان کې د دوه پوځي هدو په اړه هم خبرې کړي دي، د ويسا ورڅانه د روان کال (۱۳۸۹) د میزان د ۲۹ مې نیټې په ګنه کې په دې اړه داسي ليکي:

((خو ورځي وړاندې په رسنیو کې دا خبرونه خپاره شول چې په راتلونکي نومبر کې به د افغانستان او امریکا ترمنځ د ستراتیژیکو اړیکو سند لاسلیک شي، اصلًا تردي عنوان لاندې امریکا له افغانستان نه اوږد مهاله پوځي هلهې غواړي

دا اوس امریکا درې هلهې په بګرام، هلمند او کندهار کې لري، همدغسي په نیمروز او مزار کې د دوې هلهې د جوره ډوپه حال کې دي. د باوري سرچینو په قول خو میاشتې مخکې امریکا یې چارواکو له ولسمشر کرزي نه د ستراتیژیکې ملګرتیا غوبښته وکړه، ولسمشر له دوې نه د کاغذ پرمخ د غوبښني جزئيات او خرنګوالي وغوبښت چې بیا دوي د پوځي هلهو لیکلې غوبښته وکړه ولس مشر کرزي د افغانستان له لوري د هلهو دشتون قانونمندي او دمودې مالومول د هلهو په بدل کې د افغانستان لپاره داسي امتیازات وغوبښتل چې په نړۍ کې معمول دي خو امریکا یې چارواکي د داسي شرایط او امتیازاتو له منلو ډډه کوي. ظاهراً دوي پلمه داده چې ګواکي نه غواړي دا اسناد کانګرس ته لار شي)).

د امریکا له خوا هم د افغان حکومت خخه او هم له طالبانو خخه په افغانستان کې د پوځي هلهو غوبښته یوه خبره په ډاګه کوي چې دلته د امریکا شتون یواحې د ترهگرۍ په وړاندې د جګړې لپاره ندی بلکې دلته نور اهداف تعقیبوي همدا رنګه هغه وړاندیز چې امریکا طالبانو ته په افغانستان کې د پوځي هلهو جو پولو په اړه کوي، په ډیره خرګنده توګه د افغانستان د تجزیي وړاندیز دي. نه خو په افغانستان کې د امریکا د پوځي هلهو شتون او نه هم د افغانستان تجزیه او یا په افغانستان ترهگرۍ د له منځه وړلو سره مرسته کولای شي، بر عکس د افغانستان تجزیه او یا په افغانستان کې قومي اوژبني شخړې به سیمه نوره هم بې ثباته کړي او دا به مرسته وکړي چې ترهگرو ته لا مناسب بستر په سیمه کې برابر شي همدا رنګه په افغانستان کې د امریکا د پوځي هلهو شتون چې خامخا به د ګاونډیانو حساسیتونه راوپاروی په سیمه کې ثبات او په پایله کې د ترهگرۍ د له منځه وړلو سره هیڅ کومه مرسته نه شي، بلکې امریکا په دې توګه غواړي په سیمه کې خپل نور اهداف لاسته راوړي

په سیمه کې د امریکا اهداف

اوسل په افغاني کړيو کې او هم په نړیوالو کړيو کې دا شک په یقین بدل شوی چې امریکا دلته یواحې د ترهگرۍ سره د جګړې لپاره نه ده راغلې، بلکې د ترهگرۍ پر ضد د جګړې په خوا کې په

سیمه کې نوراهداف لري. هغه کسان چې د امریکا سیاستونه له نزدې خخه خاری وايی چې د سپتامبر ۱۱مې امریکاته یو بنه فرصت ورکړ چې دې سیمې ته راشی خو آن که دا پینې نه وي شوي بیا به هم امریکا په کومه بله پلمه دلته راتله د شوروی اتحاد له ماتې وروسته کله چې امریکا یې سیاستوالو دا ویل پیل کړل چې ترکمونیزم وروسته اسلامی بنست پالنه د امریکا ستربنمن دی دا په حقیقت کې د یوې نوې جګړې او آسیا ته دراتگ لپاره د ذهنیت جورونې یوه هڅه وه. د آیې ایس آیې پخوانی مشر مقاعد جنرال ضیاالدین چې د نواز شریف لخوا د پاکستان لوی درستیز هم وتاکل شو خو یواحې دوه درې ساعته وروسته پرنواز شریف د جنرال پرویز مشرف د کودتا له امله ضیاالدین هم جبراً مقاعد ته سوق کړای شو، جیو نیوز سره په خپلې یوې مرکې کې وايی چې د سپتامبر د یولسمې له بریدونو وروسته مې دویم حل لپاره ملا عمر ولید، چې مې کله ملا عمر ته وویل اسامه بن لادن تروریست دی راته ويی ویل (توریست؟) او ما ټواب ورکړ نه تروریست یانې ډیر بداو ورانکاری سړی او په دې تورن دی چې په امریکا کې یې غږګ برجنونه نړولي، امریکا ته یې وسپاره.

ملا عمر وویل چې اسامه زما په ستونی کې هلهوکی دی که باسم یې او که یې پریبدم په دواړو حالاتو کې مرم، که اسامه باسم نو طالبان به ما ووژنی.

جنرال ضیاالدین وايی چې کله مې ملا عمر دې ته قانع کړ چې اسامه وباسی نو هغه وویل چې د افغانستان، پاکستان، سعودی او امریکا ګه کمیسیون دې جوړ شي او که ثابته شوه چې اسامه د سپتامبر ۱۱مې بریدونه کړي دی ودې نیول شي او باید سزا ورکړای شي.

خدغه جنرال وايی چې امریکا نه غوبنټل اسامه بن لادن ونیسي.

سره لدې چې د پاکستان د استخباراتي ادارې په جنرال ګرانه ده یقین وکړای شي چې رښتیا وايی که دروغ، خو تراوسه نه امریکا او نه هم ملا عمر دا سپیناوی کړي چې ګواکې جنرال ضیاالدین دروغ وايی، که جنرال ضیاالدین رښتیا وايی نو بیا خو دواړو (امریکا او ملا عمر) ته بنه همدا ده چې چو په خوله پاتې شي او که دروغ وايی نو باید هم امریکا او هم ملا عمر د دې خبرې سپیناوی وکړي چې آیا په رښتیا هم ملا عمر دې ته چمتو شوی و چې اسامه بن لادن وسپاري او آیا په رښتیا هم امریکا نه غوبنټل اسامه ونیسي. په هر ترتیب د سپتامبر بریدونو که له یوې خوا د امریکا امنیت د یو ستر ګوابن سره مخ کړاو دا په حقیقت کې د یو ستر څوک په توګه د امریکا په غرور برید و، خو له بلې خوا امریکا ته یې دا فرصت هم په لاس کې ورکړ چې د خپلو سیمه ییزو اهدافو

په لور عملی گامونه پورته کړي، د ترهګرۍ پر ضد جګړې سیمه کې د امریکا پوچې شتون ته نړیوال مشروعیت ورکړاو اوس امریکا د همدي مشروعیت ترڅتر لاندې غواړي د ترهګرۍ سره د جګړې په خوا کې خپل سیمه بیز اهداف هم ترلاسه کړي. نو دا جګړه باید ترهګې ادامه وموسي ترڅو چې امریکا وکولای شي خپلو موخو ته ورسیږي. افغانستان ته د راتګ په لوړۍ ورځ امریکا د اسې گامونه پورته کړل چې د جګړې د اوږدیدو لامل شول، مولوي ارسلان رحماني چې د طالبانو د مشری یو مهم غړې، ماسره په یوه مرکه کې وویل چې کله حامد کرزی قندهار ته راغي د ملاعمر په هدایت یوشمیر طالب چارواکې د هغه مبارکې ته ورغلل، د طالب مشرانو پیغام دا وو چې نور نه غواړي جګړه وکړي او غواړي په سوله بیزه توګه په خپلو کلیو کې و او سیږي، سره لدې چې د حکومت لخوا طالبانو ته عامه بښنه اعلان شو، خو عملاً په صبا یې امریکائیانو د طالبانو په نیولو پیل وکړ، او په دې توګه طالبان یې دې ته اړ ایستل چې بیرته توپک رواخلي او جګړه پیل کړي. د مولوي ارسلان رحماني خبره لا پخه هغه وخت شو چې د افغانستان جمهور رئيس د سولې ملي مشورتی جرګې په پرانستیزې غونډې کې په همدا سې یوم فهوډ د یو لیک یادونه وکړه چې ملا عمر ورته لیېلې. حامد کرزی په خرګنده توګه وویل چې دا زموږ د حکومت ناسمې کړنې وې چې طالبان یې بیرته جګړې ته اړه کړل.

یانې افغانستان ته د راتګ په هماغه اوله ورځ امریکا نه غونښتل چې په افغانستان کې جګړه له منځه لاره شي، بلکې د امریکا کړنه سبب شو چې په افغانستان کې جګړه بیرته پیل شي. په افغانستان کې د جګړې بیا پیلیدلو، اوږدیدنې او د کربنې هاخوا د ترهګرۍ اصلی مراکزو ته د امریکا د نه پام اصلی لامل هم د امریکا لخوا د جګړې د اوږدولو یوه هڅه ګنل کېږي

همدا خو ورځې دمخد ویسا ورځانې د پاکستان دندای ملت د اوونیزې له خولې لیکلې چې د امریکا درې ډلې غواړي امریکا په جګړه او بحران کې پاتې شي، د ملي امنیت سلاکار جیمز جونز د تیلو لابې، د سلو لابې چې مشرې په رابت ګیټس دی او د یهودانو لابې چې مرستیال ولسمشر جو بایدن یې مشری کوي. دا درې واره ډلې د مک کرستال مخالفین وو دغه درې واره ډلې یو له بل سره همکار هم دي او رقیبان هم، اوس یې په افغانستان او سیمه کې د جګړو دوام اصلی هدف دي.

شمال ته د بې امنیتیو لیېډونه:

اوس خو دا شکونه هم ورځ په ورځ پیاوړي کېږي چې امریکا دننه په طالبانو کې خپلې ډلې لري او دې ډلو دنده همدا ده چې جګړه پراخه کړي، په ۲۰۰۹ کې په سوات د پاکستان پوچ د بریدونو له

پیل سره د سوات د طالبانو مشر مولانا فضل الله چې په مولانا راديو بی هم شهرت درلود بې درکه شو، تیر کال (۲۰۰۹) د نومبر په میاشت کې د ده د بې درکه کیدو خبرونه خپاره شول چې د ده د خپلو ملګرو قومندانانو لخوا هم تائید شول د ۲۰۱۰ کال د جنوری په وروستیو کې ئینو پاکستانی رسنیو د یو برтанیوی اخبار ډی میل په حواله ولیکل چې مولانا فضل الله له خپلو مهمو کسانو سره بلیک واټر د سیمې د استخاراتی ادارو په مرسته افغانستان ته ولیبدول شو.

د دې خبر په تفصیل کې رائي چې فضل الله سخت تېي، افغانستان ته ترلیبد وروسته په بگرام کې د امریکایانو په هډه کې د هغه درملنه وشوه او وروسته د خپلو خو تنو ملګرو سره د نورستان په کامدیش کې میشت شو. د دې پیښې خخه پنځه میاشتې وروسته کله چې د برگ متال ولسوالۍ په لوړی حل د طالبانو لاس ته ولویده، د نورستان د هغه وخت والي جمال الدین بدر په جلال آباد کې یوې خبری ناستې کې ادعا وکړه چې د نورستان د برگ متال پر ولسوالۍ د طالبانو مشر مولانا فضل الله د خپلو درې سوه ملګرو سره یړغل کړیدی.

برگ متال د خپل ستراتیژیک موقعیت له مخي د افغانستان شمال ته د بې امنیو د لیبد او دیو خوندي پناه ځای په توګه فوق العاده مهمه سیمه ده، افغان خپرنیز او مشورتی مرکز په خپل یو تحلیل کې د برگ متال په اړه داسي وايې:

((د ۱۳۸۹ کال د جوزا په اتمه نیته د نورستان ولايت د برگ متال ولسوالۍ د پنځو ورئو سختو جګرو خخه وروسته د مخالفینو لاس ته ولویده. خون د نورستان والي وايې چې بيرته یې دا ولسوالۍ نیولي ده

خینې بهرنی رسنی لیکي چې برگ متال یوه لري پرته ولسوالۍ ده او کوم ستراتیژیک اهمیت نلري.

برگ متال د نورستان ولايت ولسوالۍ ده چې که له یوې خوا د ډیورنډ کربنې سره نژدي پرته ده، له بلې خوا د برگ متال له لاري کیدای شي د افغانستان اته شمالی او شمال شرقی ولايتونو ته تګ راتګ وشي.

برگ متال اته لاري چترال ته لري، همدا رنګه برگ متال کنډ، لغمان پنجشیر او بدخshan ته لار لري، له برگ متال خخه د بدخshan زیباک ولسوالۍ، کران او منجان او نورو سیمو ته هم لار تلې.
۵۵

نو که برگ متال د مخالفینو لاس ته ولیبې، مخالفین په ډیره اسانې، کولای شي د افغانستان شرقی، شمالی ولايتونو او بالاخره د منځنې اسیا او ډیون سنکیانګ ولايت ته لار پیدا کړي

برگ متال مخالفینو ته خورا زیات اهمیت لري، د برگ متال جغرافیایی جوربنت داسې دی چې دلته هوایی بریدونه او په تیره بیا د بې پیلوته الوتكو بریدونه دومره اغیزمن نه دی، په ئمکنى جگړې کې هم پر برگ متال برید خورا ګران کار او دفاع ترې اسانه ده. اوس چې په قندهار کې د عملیاتو خبره کېږي او د کربنې هاخوا سیمې هم د امریکا د فشار لاندې دی چې باید عملیات پرې وشي، برگ متال او د نورستان نوري سیمې کیدای شي د القاعده لپاره د وزیرستان یو بنې متبادل وي

برگ متال کیدای شي د القاعده لپاره د افغانستان په شمالی، شمالشرقی، منځنۍ آسیا او د چین په سنگیانګ ولايت ته په یو عملیاتي او روزنیز مرکز واپري، او خرنګه چې بالکل د چترال سره نژدي پرته ده د القاعده لپاره د یو مهم اکمالاتي مرکز به هم نیولې شي. دا خبره لا اهمیت هغه وخت پیدا کوي چې ګورو پر برگ متال عملیات د مولانا فضل الله لخوا کېږي چې چیچنیان هم ورسه وو، چینچنیايانو او ازبک وسله والو ته به دا ډيره په زړه پوري وي چې د برگ متال له لاري بدخشان او بیا منځنۍ آسیا ته لار پیدا کري

د برگ متال د ستراتیژیک اهمیت په نظر کې نیولو سره د برگ متال سقوط ډیر سوالونه رامنځ ته کري دي، په تیره بیا چې دلته پنځه ورځې جگړه روانه وه خو په افغانستان کې شتو بهرنیو ټواکونو ونشول کولای د برگ متال د سقوط مخه ونیسي، سوال دادی چې وبي نه غوبنټل او که وبي نشول کولي.

په دې عملیاتو کې د مولانا فضل الله ګډون نور شکونه هم پیدا کوي، دسوات طالب ولې دلته عملیات کوي؟ کله چې په سوات کې طالبانو زور واخیست، ځینو کړيو شک کاوه چې امریکا پخپله غواپي په سوات او شمالی سیمو کې بې امنی زیاته کري، ترڅو وکولي شي د جگړې اورد چین ترپولو ورسوي، او په همدي خاطر پاکستان په ډير شدت په سوات کې عملیات وکړل او طالبان يې له منځه یو پل، په سوات کې د طالبانو مشر مولانا فضل الله لدې عملیاتو ژوندي پاتې شو او افغانستان ته راغي)).

لکه خرنګه چې پورته وویل شول د برگ متال اهمیت په دې کې دی چې د افغانستان شمال او منځنۍ آسیا ته د بې امنیتیو د لیبد مهمه لار او خوندي لار ده، په تیرو دوه کالونو کې په ډراماتیکه توګه په شمال کې بې امنیتی زیاته شویده، په تیرو دوه کلونو کې په رسنیو کې داسې راپورونه خپاره شول چې طالبان شمال ته په پوئي الوتكو کې لیبدول شویدي، ځینو تلویزیونو داسې انځورونه خپاره کړل چې پوئي هیلیکو پتر را بسکته کېږي او هلتنه په موټر سایکلو سپاره طالبان يې مخي ته راحي، دا پېښه حتی د افغانستان جمهور رئيس حامد کرزی هم په خپله یوه وينا

کې تائیدکرە، بىكارە دە يواحى د بەرنىيۇ ھواكۇنۇ الوتكو تەدا شونىي دە چې طالبان لە جنوب خخە واخلى او شمال تە يىي ولېردوی، يانې بەرنىيان صد آغوارى چې شمال تە بې امنىتىي ورسوي او د سىمې د وىش يو هدف د چىن پولو تە، د چىن دننە د بىنتىپالنى، قوم پالنى او بىلتۈن پالنى اور بلوڭ دى

چىن

لە كله نە چې د طالبانو پىنە برگ متىال تە رسيدلى پە شمال كې بې امنىتىي زور اخستى، خە مودە دمەخە د بەخشان پە ولايت كې ديوپە روغتىابى موسسى كاركۈونكى وتنستول شول او بىا پە دې تور چې گواكى دوي د عىسىيەت تبلىغ كاوه د طالبانو لخوا ووژل شول، پە ۱۳۸۹ کال كې نە يواحى د افغانستان شمال بلکى منئىنى آسيا تە ھم بې امنىتىپۇ سرايت كېيدى، پە تركمانستان كې پە يوه زندان برىد وشو او پە يو كلپ كې چاودنه وشوه.

د افغانستان شمال تە پە هيلىكۈپترو كې د طالبانو لە لېردى خخە نى يولى بىاد بلىك واتېر (اوسمى د زى پە نامە يادىرىي) لخوا د مولانا فضل الله درملە او بىا برگ متىال تە لېردونە داشكۈنە پياورى كوي چې غرب او امریكا پە لوپە لاس غوارپى د شمال پە لور بې امنىتىي وغزوی پە تىرە مياشت كې د چىن حکومت رسمما پە دې اعتراض و كەر چې د افغانستان دفارىياب پە ولايت كې اىغور جنگىيالىي روزل كېرىي.

د ساپە جنگ پرمەھال چىن او امریكا سره ستراتىيىكە ملگرتىيا درلودە، د چىن او امریكا د ستراتىيىكە ملگرتىيا بىنتى د شوروی اتحاد د پراختىا غوبىنتىپى سىياست او چىن او امریكا تە يى گە گوابىن و، خود شوروی اتحاد لە پرەيدو وروستە او لە كله نە چې چىن پە دېرە چەتكى د يو ستر اقتصادى ھواك پە توگە راپرسىرە شوی، امریكا تە پە يو ستر گوابىن او بىنتى د افغان خىرنىز او مشورتىي مركز د مەھالنى پە لومپى گنه كې پە دې ارە بىنە بحث شويدى او نە غواپم ھەنە بحث دلته تکرار كەرم، يواحى غواپم ووايم چې دې سىمې تە د امریكا د راتگ لە اھدافو خخە يو ھم د چىن مخە نى يول او چىن تە پېچىلە د چىن پە پولە كې ستونزە جورپول دى، او چىن تە دننە پە چىن كې د سرخورىي پىداكولو تر تىولو عمده لارد چىن د سنكىيانگ پە ايالت كې چې لا دمەخە دخپلى ازادى لپارە د چىن پە ورلاندى مبارزە كوي لاحخونە او هلته د جگەر د او ررسونە ده.

ايغوريان د سنكىيانگ ايالت د شرقىي تركستان پە نامە يادوي او د آزادى لپارە بې مبارزە كوي، د شرقىي تركستان غورئنگ كە لە يوپە خوا د پان تركىيىم ترا غىزىي لاندى دى لە بلىپە خوا د اىغور

جنگیالي چې د پاکستان په دیني مدرسو کې روزل شوي د القاعدي سره نژدي اړیکې لري، د نړیوال جهاد تراغیزو لاندې هم دي

پاکستان لوړۍ هڅه وکړه په سوات او شمالی پاکستان د طالبانو په واکمن کولو د قراقرم له لارې د چین د سنکیانګ ایالت ته نا امنی ورسوی خو کله چې هلتہ د پاکستان حکومت په سوات کې د طالبانو پر ضد د عملیاتو له لارې ورته لارښده کړه، او س داسې بنکاري چې غواړي دا کارد برګ متال، بدخشن او منځنۍ آسیا له لارې سرته ورسوی.

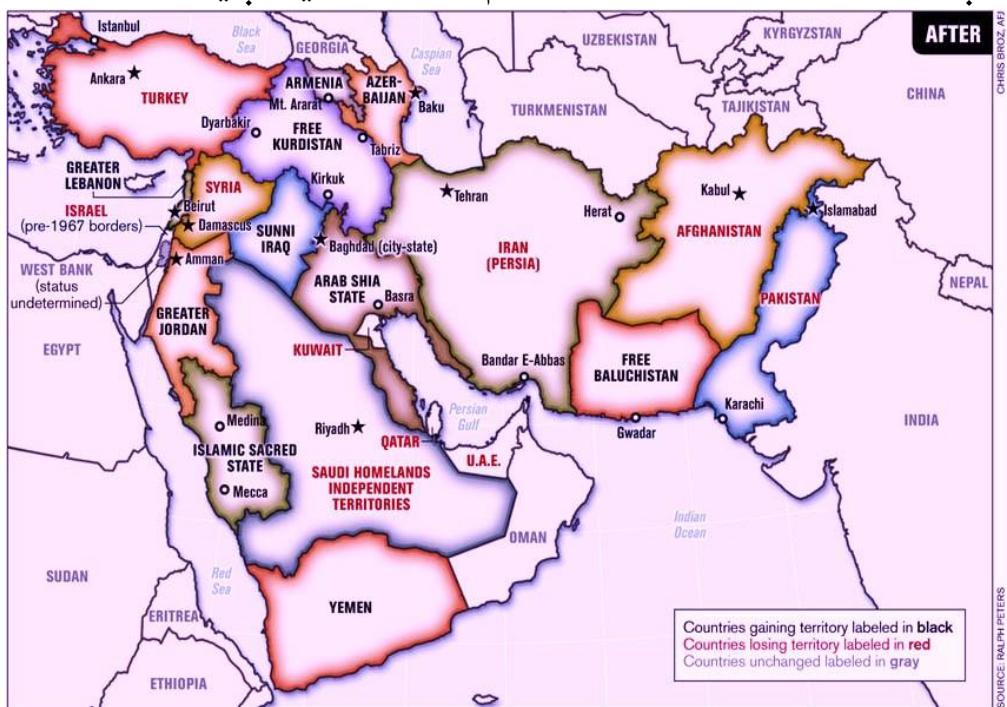
په سیمه کې د امریکا د شتون دلیل ترهګرۍ سره جګړه ده، که نا امنی او ترهګرۍ منځنۍ آسیا او چین ته وغزیږي د ترهګرۍ سره د مبارزې پلمه پخپله دا زمینه برابروي چې په هغو سیمو کې امریکا خپل نفوذ پراخ کړي. روسيه او د منځنۍ آسیا هیوادونه پخوا په ګرانه سلا کیدل چې امریکا ته په افغانستان کې خپلو اکملاتو لپاره ترانزيتی لاره ورکړي، خو وروسته لدې چې بې امنیتی او ترهګر د افغانستان شمال ته ولیبدول شول روسيه او د منځنۍ آسیا هیوادونه دې کارته چمتو بنکاري، او س امریکا کولای شي د روسيې او منځنۍ آسیا د هیوادو له لارې هم افغانستان ته اکملات وکړي

د افغانستان ويش یو له هغو کې نلارو دی چې امریکا غواړي په سیمه کې د خپلومو خو ترلاسه کولو لپاره یې غوره کړي، د رابرت بلیکویل او پیتر ګالبرايت له هڅو نیولې او بیا رسماً طالبانو سره په خبرو اترو کې طالبانو ته د نیمايی افغانستان د سپارلو وړاندیز پورې هغه هڅې په ډاګه کوي چې امریکا غواړي افغانستان وویشي، خوايا ممکنه ده افغانستان دې په یواحې توګه په قومي اوژبنيزو بنستونو وویشنل شي او په ګاوندیانو هیڅ اغیزه ونلري او ګاوندیان دې په امان کې پاتې وي؟ په هیڅ توګه نه، د افغانستان ويش په اصل کې د سیمې دویش په مانا دی.

بلوچستان

حقیقت دا دی چې د افغانستان تجزیه د تولې سیمې د تجزیې او په توله سیمه کې دیو ستر جغرافیایی او بنتون په مانا ده. د سیمې په جغرافیا کې د بدلون اجندا له کله نه چې پخوانی شوروی اتحاد مات شویدی او په سیمه کې د امریکا ستراتیژیکو اهدافو بدلون موندلی، د امریکا په اجندا کې بی ئای موندلی دی. یانې د سیمې د تجزیې یا د نوي جغرافیایی جو ربنت هڅې د ترهګرې په وړاندې مبارزې سره هیڅ تراو نلري.

له نن خخه ډير د مخه، په کال ۱۹۹۲ کې د پاکستان تکيير مجلې د پنتاګون د يو پوهئي ژورنال په حوالې داسي نقشي خپري کړي چې له مخې يې تر ۲۰۲۰ مه پوري په سيمه کې د پراخ جغرافيايي بدلون وړاندوينه په کې شوي وه، په دې وړاندوينه کې افغانستان، ایران، پاکستان، هند او نور شاوخوا هيوادونه په قومي او ژبنيزو بنسټونو ويشهل شوي. په دې ويشنو کې د بلوقستان او کردستان په نوم د نوې هيوادونه شويوه او بیا نورو هيوادونه خه خاورې له لاسه ورکړي وې او خه يې لاسته راوري وې. ترتولو زيات پاکستان بېو دل شوي و چې خپله خاوره له لاسه ورکوي. د هغې مهال د وړاندوينې پربنست د پښتونخواه ایالت او د بلوقستان ځنبي سيمې افغانستان سره یو ئاي کېږي، د بلوقستان په نوم يو مستقل هيواد رامنځ ته کېږي چې د پاکستان بلوقستان په خوا کې يو لړه سيمه له افغانستان او ایران خخه هم ورسره یو ئاي کېږي او ستر بلوقستان

جوروي ستر بلوقستان چې بلوج مبارزین دا خو لسيزي کېږي د لاسته راولو لپاره يې مبارزه کوي او په سلهاو بلوج څوانانو د دې داعيې لپاره خپل سرونه قربان کړي. په بلوقستان کې بیلتون پالنه اوس په یو څواکمن غورئنگ اوښتې. اکبر بگتې چې یو وخت د پاکستان سخت پلوی او هغه لوړمنې بلوج سردار و چې پاکستان سره يې مرسته وکړه ترڅو بلوقستان پاکستان سره یو ئاي شي، بالاخره په سپينه بېره د بلوقستان د آزادۍ په خاطر غرو ته پورته شو او بیا د پرویز مشرف لخوا په شهادت ورسول شو. بگتې په دې توګه هغه ګناه جبران کړه چې د پاکستان د جوړیدو په وخت کې د پاکستان په پلویتوب يې کړي وه.

د افغانستان له تجزيې چې هرو مرو ورسره د سيمې تجزيه يو ئای ده دامریکا يو هدف کیدای شي د بلوچستان خپلواک هيوا د جورول وي. د گوادر بندر چې په بلوچستان کې پروت دی په سيمه ييزو سیالیو او د کسپین بحیرې ته د لاسرسی لپاره ډير مهم موقعیت دی. د سيمې د تجزيې په اړه چې کوم وړاندوينې د امریکي فکري موسسو لخوا شوي په هغه کې بلوچستان يو مستقل هيوا د بشودل شوي، د کويتې نومیالی ژورنالست سلطان محمد صابرد بلوچستان په نوم په خپل کتاب کې په دې اړه ليکي:

((دا سې بنکاري چې د گوادر د سترې پروژې د تکمیل پرمهال دا پلانونه جور شول چې بلوچستان به هم د کويت او نورو خلیجي هيوا دو په شان د يو خپلواک هيوا د په توګه رامنځ ته کېږي. له کله نه چې هانګ کانګ چین ته وسپارل شونود متبادل په توګه بې ترتولو غوره ئای د گوادر سيمه ده..... بلوچستان د يو آزاد بندر په توګه افغانستان، پاکستان، او د افغانستان له لاري له مرکزي اسيا سره ونبسلول شي).

صابرشاه وروسته ليکي بلوچستان ډيرې طبیعي زيرمي لري، د ایوب خان د واکمني پرمهال دلته د تيلو زيرمي موندل شوي وي که دا تيل ويستل شوي وي نو د ایران د آبادان د تيلو زيرمي تري اغيزمني کيدي نو ایوب خان چې د ایران د پاچا رضا شاه سره بې بې اړيکې درلودې، د هغه غونښتنې پراساس د بلوچستان د تيلو په خاټه ګانو کې د سمنتو بوري واقولي او بند بې کړل او س بلوچستان او د گوارد بندر هم پاکستان او چین ته او هم امریکا ته زښت زيات ستراتېژيک اهمیت پیدا کړي دي. که چین گوادر ته لاسرسی پیدا کوي نو نه یواځې دا چې اروپا د منځني ختیع هيوا دنو او افريقا ته به خپلواک هماليونو د لېږد لنډه اقتصادي لار موندلې وي، بلکې چين د گوادر بندر له لاري کولاي شي د هند په سمندر او د خليج په سمندرګي کې د هند او امریکا ټول پوهې او سوداګریز تګ راتګونه او فعالیتونه وخاري او ګواښ ورته پیښ کړي (د لا زیاتو مالوماتو لپاره د مرکز د مهالني لوړې ګنه د چين او پاکستان اړيکې). نو که بلوچستان د امریکا او هند په مرسته يو خپلواک هيوا د په توګه رامنځ ته شي او له پاکستان خخه بیل شي د هند سمندر او د گوارد بندر ته به د چين د لاسرسی مخه ونیول شي، دا کار هم د امریکا او هم د هند په ګټه دي، او بنايې دې خبرې سره بې ارتباطه نه وي چې د افغانستان د ويشه وړاندې په لوړې حل د يو داسي امریکا بې دېپلومات له خوا وړاندې کېږي چې پخوا په هند کې د امریکا سفير او او س په امریکا کې د هند لابې کوونکۍ دي

نو د افغانستان د تجزې پې یا په بل عبارت د سیمې د تجزیي د هڅو یو هدف د چین پولو ته د ترهګرۍ او ناماڼيو رسول او له بلې خوا د آزاد بلوچستان د رامنځ ته کولو له لارې د هند سمندرګي او د گوادر بندر ته د چین د لارې تپ کول دي.

د کسپین سیمه او ستره منځنی آسیا

د ملي امینت په چارو کې د امریکا د جمهور رئیس مرستندوی د واشنگتن لوړ پورې چارواکۍ ئو چې په کال ۱۹۹۷ کې یې رسمًا وویل د کسپین سیمې ته بايد ځانګړې پاملنډ وشي. له دې د مخه د همدي کال د جنوری په میاشت کې د امریکا کانګرس خرګنده کړه چې د قفقاز سیمه او د منځنی آسیا پنځه هیوادونه امریکا ته فوق العاده اهمیت لري.

د ۱۹۹۷ کال د می په میاشت کې د امریکا سپینې مانۍ یوراپور خپور کړچې په کې ویل شوې وو امریکا کې د انژۍ د سرچینو د لبولي سره امریکا د انژۍ بهرنیو سرچینو ته اړتیا پیدا کوي، ستراتیژیستانو په دې تینګار کاوه چې بايد د انژې په سرچینو کې تنوع رامنځ ته شي.

جیمز مګ دوګال وايې تاریخ لیکونکي به د ۱۹۹۷ کال د کسپین د بحیرې په اړه د ارزښتناک جیو ستراتیژیک پلان د پلي کیدو د کال په توګه یادوې

بیل کلتین د خپلې ریاست جمهوري په دویم پراو کې د امریکا په کانګرس کې د کسپین سیمه او د تورې بحیرې سیمه د امریکا د حیاتي ګټو د سیمې په توګه یاده کړه، د دې سیمې اهمیت دومره زیات وو چې امریکا په خپل بهرنې سیاست کې د جمهموری ریاست په خواکې د امریکا د ملي امنیت د شوری دغرو په ګډون یو ځانګړې ګروپ د همدي موخو لپاره جوړ کړ.

حقیقت دادی چې د ۱۹۹۷ کال خخه د مخه امریکا د کسپین سیمې ته پام اړولې وو. آن په ۱۹۹۵ کې د امریکا د تیلو سترو شرکتونو په کسپین کې د خپلو ګټو د خوندیتوب په خاطر یو ګروپ جوړ کړې وو، د یونیکال مشهوري کمپنۍ هم د دې ګروپ عضویت ترلاسه کړ. یونیکال د خپلو ګټو د لابې لپاره د جیمي کارترا او جارج بش (اول) د مهال سیاستوالو خخه ګته اخسته یونیکال کمپنۍ چې بیا د طالبانو او د امریکا په جوړولو او ورانولو کې یې ډير عمده رول ولوباوه (وګوري د احمد رشید کتاب طالبان).

ج یېکر یو خل ویلې وو چې صنعتي نړیې ته به په یو ویشتمنې پېړې کې د کسپین تیل همدا سې اهیمت پیدا کړي لکه او سې یې چې ورته د خلیج د تیلو زیرمې کوم اهمیت لري.

د پخوانی شوروی اتحاد له پرئيدو وروسته امریکا سره دا فکر پیدا شوي و چې بايد ئان مرکزي آسيا او د قفقاز سيمې ته ورسوي، دا سيمه امریکا ته خورا زيات اهمیت لري. امریکا لپاره د يو ستر ئواک په توګه د پاتې کيدو د سیالیو اصلي ډگر د بلوچستان د گوادر بندر خخه پیلېږي، د افغانستان خخه په تیريدو د کسپین او توري بحیرې ترسیمې رسیبوي. که امریکا دا ډگر و بايلی نو په حقیقت کې به د امریکا د اقتصاد ملا ماته شي او په پایله کې به بیا د نریوالو سیاسي معادلاتو خخه په بشپړه توګه ووئې او د هغه ئای به نوي سيمه بیز ئواکونه ونیسي. همدا لامل دی چې امریکا په خپل تول وس زور کوي چې دا جګړه وګتې هغه د زیرو انقلابونو له لاري وي او که دې سيمې ته د ترهګرۍ د جګړې دغزولو او یاد قومي او ژبنيو کرکو د پارولو له لاري وي.

س. ژيلخوف او اى زون د (سبقت جويي امریکا برای دستیابي به بحیره کسپین) ترعنوان لاندې په خپله مقاله کې چې غوث جانباز په فارسي ژبارلې، وايې چې د کسپین د سيمې سیاسي بې ثباتې امریکا سره مرسته کوي ترڅودا سيمه ترڅلې ادارې لاندې راولي، مقاله کې رائې:

((د خپلو پلانونو د پلي کيدو لپاره امریکا د نوي خپلواك شویو هیوادو په تیره بیا د آذربائیجان، قزاقستان او ترکمنستان هیوادو د سیاسي نظامونو د بې تجربه توب خخه ګته اخلي. د دې هیوادو د سیاسي نظامونو خاموالي امریکا ته دا وخت ورکوي چې په دې هیوادو کې د ولسوaki د پلي کيدو په بهير کې ډيره فعاله ونده ولري او خپلې او بد مهاله ګتې خوندي کړي،.... ويلې شو چې په دې هیوادو کې سيمه بیز کړکیچونه او د سیاسي ثبات نشتوالي خخه د يو وسیلې په توګه کار اخستل د امریکا د او بد مهاله پالیسى یوه برخه وه)

د شوروی اتحاد له ماتې خخه وروسته مرکزي آسيا او د کسپین سمندرګي ته لاسرسی د امریکا ترټولو ستر سтратیژیک هدف ګنل کېږي، که د سپتمبر ۱۱مې نیټې پیښه نه وی شوی بیا به هم امریکا په یوې پلمې سيمې ته خپلې پښې غزولى، خود سپتمبر ۱۱مې نیټې پیښې امریکا ته یو ستر فرصت لاس کې ورکړ چې په سيمه کې خپل سтратیژیک اهداف تعقیب کړي. د سیاسي چارو یو قرغیزی شنونکی وايې چې په قرغیزستان کې د بې ثباتيو دوام د امریکا په ګته دی، هغه وايې د افغانستان جګړه د یوې ستري مرکزي آسيا د جوریدو پیلامه ده. قرغیزی شنونکی تورلان اسماعیلوف په قرغیزستان کې دوروستیو کړکیچونو په اړه وايې:

((د بې ثباتيو ادامه د امریکا په ګته ده، ځکه چې د امریکا ئيانو په اند مرکزي آسيا د امریکا لپاره د چین، روسيې او ایران په وړاندې د سیالیو یوه ستره وسیله ده. چین په خپل چټک اقتصادي پرمختګ امریکا اندېښمنه کريده، همدا رنګه روسيه د خپلو طبیعې زیرمو او پوئې ورتیاو په

پیاوړی کولو د امریکا اندیښنې را پارولې دي. ایران هم د امریکا په سیاستونو په ګوتنيونو امریکا ته ستونزې را پیداکړي او امریکا غواړي په هره بیه چې وي د ایران مخه ونیسي. د افغانستان جګړه د امریکا لپاره د ستري آسیا دلوې لپاره د یو تمرین او چمنتو والي مانا لري امریکا غواړي په مرکزي آسیا کې د خپل نفوذ په خپرولو روسيه او چین کمزوري او تجزيه کړي، ایران کې یو لاسپوڅي حکومت رامنځ ته کړي او په دې توګه مرکزي آسیا د خپلو ستراتیژیکو او سیاسي موخو په یو آزمونځای واروی)).

لکه مخکې چې وویل شول امریکا غواړي د ستري مرکزي آسیا هدف، هم شمال ته د بې امنیتيو او ترهګرۍ په لېږد او هم په افغانستان او سیمه کې د قومي او ژبنيو کرکو په رامنځ ته کولو او د سیمي په تجزې او د امریکا په خوبنې او د امریکا په ګټه د یونوی جغرافیا یې جورېست له لارې ترلاسه کړي

نو په لنډه توګه ویلای شو هغه تولې هڅې چې امریکا د افغانستان او سیمي د تجزې لپاره کوي عمدہ اهداف یې د بلوجستان په نوم د خپلواک هیواد جورول ترڅو د هند سمندرګي ته د چین د لاسرسی مخه ونیسي، د چین پولو ته د ترهګرۍ او بې امنیتيو رسول او پخپله په چین کې (سنکیانګ) د جګړې دا ور بلول او په مرکزي آسیا او د کسپین بحیرې په سیمه کې خپل نفوذ پراخول دي. دا جګړه د امریکا لپاره د حیات وممات جګړه ده که امریکا و کولای شي په مرکزي آسیا کې خپل نفوذ پراخه کړي د چین روسيې او ایران مخه ونیسي او د انژې سر چینو ته ئان ورسوی نو امریکا به و کولای شي د ستړخواک په توګه خپل سیاسي ژوندانه ته ادامه ورکړي او که د اسې ونشی کولای نوبیا ورته ګرانه ده دیو ستراو نړیوال خواک په توګه خپل سیاسي ژوندانه ته ادامه ورکړي

دلته د دې تکي یادونه اړينه بولم چې د خپلې آزادې لپاره د بلوج ولسونو مبارزې کاملاً پرحق دي او د بلوجستان خلک دا حق لري چې د پنجابي استعمار خخه خپله آزادې ترلاسه کړي، دا هم سمه ده چې د بلوجستان د آزادې غورخنگ او د بلوجستان د آزادې مبارزین د امریکا لاسپوڅي نه دي او نه د امریکا په خاطر د بلوجستان د آزادې لپاره مبارزه کوي، بلکې د آزادې غونښنه د بلوجانو حق دي، او بلوجانو د خپل دې حق د لاسته راولو په خاطر بې شمیره قربانې ورکړي دي. یواځې دومرة ده چې د بلوجستان آزادې او س دیسيمي په اړه د امریکا د ستراتیژيو سره سمون لري.

په پای کې یوه بله یادونه هم چې اړينه بولم هغه په روانه جګړه کې د امریکا د شکست تیوری ده، کله چې په افغانستان کې د امریکا د خواکونو پخوانې قومندان جنرال مک کرستل د افغانستان د جګړې په اړه خپله نوې ستراتیژې اعلان کړه په دې ستراتیژې کې عمدہ تکي دا وو چې که پوځونه

زيات نشي د افغانستان جګړه به و بايلل شي، دا په حقیقت کې د يو امریکا يې لور پورې جنرال لخوا د افغانستان د جګړې پربايللو اعتراف و.

د امریکا پخوانی جمهور ریس جیمي کارتر هم په خپله یوه وينا کې وویل چې امریکا د افغانستان جګړه د بايلولو په حال کې ده. یواحې مک کرستل او جیمي کارتر نه بلکې ډير شمیر نور شنونکي هم په دې اند دی چې امریکا نشي کولای د افغانستان جګړه وګتی.

دې خبرې ته ډير دلایل شته چې امریکا روانه جګړه (په افغانستان کې د طالبانو پر ضد جګړه) بايللي ده خو دا په دې مانا نده چې امریکا په سیمه کې د خپلو موخو خخه لاس اخستی دی، حقیقت دادی چې امریکا لکه خرنګه چې وايې هغسي نیت نلري چې سیمه پرېږدي یواحې غواړي د جګړې بنه بدله کړي. د امریکا لخوا له افغانستان خخه د پوئي هلهو غوبښنه هم خرگندوي چې امریکا غواړي افغانستان کې د خپل حضور بني ته بدلون ورکړي. د هلهو غوبښنه په همدي مانا ده امریکا غواړي د لته دیوې او بدې مودې لپاره پاتې شي خو غواړي په کومه بنه چې اوس یې عسکر په تول افغانستان کې خواره پراته دی او د طالبانو لخوا د سختو ځاني او مالي تلفاتو سره مخ دي، دې حالت ته بدلون ورکړي، خو مراکزو کې راتول شي په دې توګه به يې هم تلفات کم شي، هم به يې لګښتونه او هم به وکولای شي په سیمه کې خپله اجنبها پرمخه بوئي.

امریکا غواړي خپل ځان په افغانستان کې یو څو مراکزو پورې محدود کړي، او نوري سیمي په خپل حال پرېږدي، په افغانستان کې د کورنې جګړې پرمهال ژبني او قومي تضادونه لا اوس هم زموږ د سیاست اصلي محور دي او که د لته جګړه پراخیرې او او بدېږي نو بسکار ده دا جګړه بالاخره قومي او ژبني بنه غوره کوي او دا کار په خپله د افغانستان ويش ته زمينه برابروي امریکا او په افغانستان کې د پان ایرانیزم پلویان یو هدف تعقیبوي، دواړه غواړي افغانستان کې مرکزیت کمزوری کړي او بالاخره د افغانستان او د سیمي ويش ته زمينه برابره کړي.

اخهایونه:

- دایره المعارف ناسیونالیزم (الکساندر ماتیل)
- افغانستان در مسیر تاریخ (میر غلام محمد غبار)
- افغانستان تاریخ او خپروني (دکتور حلیم تنور)
- روابط سیاسی افغانستان و ایران در قرن بیستم (وحید مژده)
- بلوچستان (سلطان محمد صابر)
- دولس مل ژوند، سیاسي هلپې خلپې او خاطرې (محمد حسن ولسم)
- دهه قانون اساسی (صبح الدین کشكکی)

- رد پای فرعون(رزاق مامون)
- دویسا و رخچانی بیلا بیلی گنپی
- دسرنوشت و رخچانه
- پان ایرانیزم (ویکی‌پدیا)
- پان ترکیزم(پان ترکیزم)
- دباگرام اوونیزه
- سبقت جویی ایالات متحده امریکا برای دستیابی به بحیره کسپین(س.ژیلوف)
- جنگ افغانستان مقدمه تشکیل((آسیایی بزرگ)) است
- طرح تجزیه افغانستان بر بنیاد چه اهدافی(دکتر صاحب نظر مرادی)
- نفوذ ترکیه در افغانستان(عمر زاهدی)
- دیپلماسی فعال و چند بعدی ترکیه در تئاتر بین المللی (ایمیل خان فیضی)
- د پرمختلله کمالیستی ترکی جمهوریت پان ترکی اسلامیزم او سیکولریزم (سراج الحق ببرک زی خدران)
- جعفر عطایی_ آریانه
- از ترکیه تا ترکستان شرقی(ڈاکٹر محسن شریعتی نیا)
- جنگ شانه به شانه غربی ها و امپریالیزم داخلی بر علیه تاجیک ها در افغانستان (ابومسلم خراسانی)
- کوفی ویب پانه
- افغانستان و خطر زرد (دکتور افشار یزدی)
- خدمتگار و رخچانه
- مدار صلح برای مجاهد تاجیک ها (میهن صمدی)
- مثلث فارسی (فخر الدین خال بیک)
- پسرلی (له شمال خخه خپریدونکی دری میاشتنی مجله